

UiO : **Det juridiske fakultet**

Pant i transportdokumenter i remburs

Kandidatnummer: 721

Leveringsfrist: 25. april 2013

Antall ord: 17793

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	4
1.1	<i>Oppgavetema og problemstilling.....</i>	<i>4</i>
1.2	<i>Begrepsbruk.....</i>	<i>5</i>
1.3	<i>Avgrensninger og forutsetninger.....</i>	<i>5</i>
1.4	<i>Rettskildemessige forhold.....</i>	<i>6</i>
1.5	<i>Nærmere om oppgavens disposisjon</i>	<i>7</i>
2	OPPTAKT	8
2.1	<i>Distansekjøp.....</i>	<i>8</i>
2.2	<i>Remburs.....</i>	<i>8</i>
2.3	<i>Transportdokumenter.....</i>	<i>10</i>
2.3.1	<i>Generelt om transportdokumenter</i>	<i>10</i>
2.3.2	<i>Konnossementer</i>	<i>10</i>
2.3.3	<i>Fraktbrev</i>	<i>11</i>
2.3.4	<i>Særlig om transportdokumenter ved multimodal transport</i>	<i>12</i>
3	REMBURSBANKENS PANTERETT	14
3.1	<i>Innledning</i>	<i>14</i>
3.2	<i>Stiftelse av panteretten</i>	<i>15</i>
3.2.1	<i>Innledning</i>	<i>15</i>
3.2.2	<i>Avtalehjemmel</i>	<i>15</i>
3.2.3	<i>Lovhjemmel.....</i>	<i>16</i>
3.2.3.1	<i>Innledning</i>	<i>16</i>
3.2.3.2	<i>Verdipapirer</i>	<i>17</i>
3.2.3.3	<i>Innløsningspapirer.....</i>	<i>22</i>
3.2.3.4	<i>Avtaledokumenter</i>	<i>24</i>
a.	<i>Enkle pengekrav</i>	<i>24</i>
b.	<i>Sikringscesjon</i>	<i>24</i>
c.	<i>Rembursbanken som mottaker</i>	<i>25</i>
3.2.4	<i>Oppsummering</i>	<i>26</i>

3.3 Panterettens rettsvern.....	27
3.3.1 Om rettsvern.....	27
3.3.2 Hensyn bak pantelovens rettsvernsregler	27
3.3.2.1 Notoritet	28
3.3.2.2 Publisitet	28
3.3.3 Rettsvernsakten.....	29
3.3.3.1 Rettsvernsakten for verdipapirer - overlevering	29
3.3.3.2 Rettsvernsakten for innløsningspapirer – overlevering og notifikasjon	31
3.3.3.3 Konflikt: Bankens sikkerhet og kjøperens behov for godset	32
3.3.3.4 Spesialitetsprinsippet	33
3.4 Panterettens rettsvirkninger på sikringsstadiet.....	35
3.5 Panterettens rettsvirkninger på dekningsstadiet.....	37
3.5.1 Innledning – om dekningssalg.....	37
3.5.2 Særlig om panterealisasjon i konkurs	39
3.5.3 Tvangsdekning i konnossementer og rekta-konnossementer	41
3.5.4 Tvangsdekning i krav tilknyttet fraktbrev.....	43
4 TRUSLER MOT REMBURSBANKENS PANTERETT	45
4.1 Innledning.....	45
4.2 Trusler mot rembursbankens panterett - tredjepersoner.....	45
4.2.1 Innledning.....	45
4.2.2 Hensyn bak ekstinksjon	47
4.2.3 Retten til transportdokumentet.....	48
4.2.3.1 Hjemmelmannskonflikter	48
a. Konnossementer	49
b. Rekta-konnossementer	50
4.2.3.2 Dobbeltsuksesjonskonflikter	50
a. Konnossementer	51
b. Rekta-konnossementer	51
4.2.4 Retten etter transportdokumentet.....	52
4.2.5 Gjennomføring av Rotterdam-konvensjonen i sjøloven	53
4.3 Trusler mot rembursbankens panterett – transportøren	55

5	REMBURSBANKENS TILBAKEHOLDSRETT	58
6	KONKLUSJON OG AVSLUTTENDE BEMERKNINGER	61
7	LITTERATURLISTE	63
7.1	<i>Norske lover</i>	63
7.2	<i>Rettspraksis</i>	64
7.2.1	<i>Norsk Retstidende</i>	64
7.2.2	<i>Underrettsavgjørelser</i>	64
7.3	<i>Forarbeider</i>	64
7.4	<i>Internasjonale konvensjoner</i>	65
7.5	<i>Internasjonale regelverk</i>	65
7.6	<i>Litteratur</i>	65

1 INNLEDNING

1.1 Oppgavetema og problemstilling

Ved distansekjøp av varer, medfører varetransporten mellom kjøper og selger at det går noe tid fra varen forlater selger til den ankommer kjøper. Det kjøpsrettslige utgangspunktet om ytelse mot ytelse lar seg dermed ikke gjennomføre.¹ Ved distansekjøp må derfor enten kjøper eller selger yte kreditt, noe ingen av dem normalt ønsker. Kjøperen vil være bekymret for å betale for varer som han ikke får undersøkt og som må gjennomgå en transportetappe. Selger vil være bekymret for at kjøper ikke innløser transportdokumentet og betaler for varen.

En løsning på denne betalingsutfordringen er at transportdokumenter og betaling utveksles gjennom bankkanaler.² Slik betaling kalles *remburs* og banken som trer inn som mellomleddet mellom kjøper og selger kalles *rembursbanken*.³ Rembursbankens oppgave er å betale selger mot overlevering av dokumenter. Ved betaling til selger yter rembursbanken kreditt til kjøper. Banken vil derfor gjennomgående kreve sikkerhet fra kjøper til dekning for kredittstillelsen. Slik sikkerhet kan rembursbanken få ved pant i transportdokumentet.

Jeg skal i denne oppgaven undersøke rembursbankens panterett i transportdokumentet. Herunder skal jeg behandle stiftelse av panteretten, panterettens rettsvern, panterettens rettsvirkninger på sikringsstadiet, panterettens rettsvirkninger på dekningsstadiet og ulike trusler mot panteretten. Avslutningsvis vil jeg sammenligne panteretten med rembursbankens eventuelle tilbakeholdsrett i transportdokumentet.

Oppgavens problemstilling er:

Pant i transportdokumenter i remburs.

¹ Selvig (1975) side 9

² Ibid. side 22

³ Ibid. side 23

1.2 Begrepsbruk

I det følgende benyttes *varen* som angivelse på det fysiske objektet kjøpet gjelder. Partene i kjøpet er *selger* og *kjøper*, tidvis omtalt som *avsender/sender* og *mottaker* i forbindelse med varetransporten. Den som påtar seg å frakte varen fra selger til kjøper betegnes som *transportøren*. Dette gjelder uavhengig av om det er transportøren selv som utfører transporten eller om han leier inn noen andre til å foreta transporten.⁴ Det er videre uten betydning om det er transportøren selv som inngår transportavtalen eller om den inngås i hans navn og på hans vegne ved en fullmektig eller agent.⁵ Når det gjelder panteretten i varen vil kjøper opptre som *pantsetter* og rembursbanken opptre som *panthaver*. Transportdokumentet utgjør *panteobjektet*.

1.3 Avgrensninger og forutsetninger

Oppgaven tar for seg pant i transportdokumenter i remburs. Remburs er en aktuell betalingsmetode ved distansekjøp og da kanskje særlig internasjonale distansekjøp. Det forutsettes at selger har forretningssted og lastehavn i utlandet, mens kjøper er en norsk importør med forretningssted og lossehavn i Norge. Videre forutsettes det at partene har avtalt tvisteløsning etter norsk rett for norske domstoler, jf. tvisteloven av 17. juni 2005 nr. 90 (tv1.) § 4-6.

Hva gjelder behandlingen av rembursbankens panterett må det foretas noen avgrensninger. For det første avgrenser det mot prioritetsreglene. Prioritetsreglene kan sies å være en side av rettsvernsreglene da en panterettens prioritet som hovedregel vil bestemmes ut fra det tidspunkt panteretten fikk rettsvern.⁶ Prioritet bringer imidlertid opp mange egne spørsmål som det vil bære for langt å diskutere nærmere her. For det andre avgrenses det mot den subjektive omstøtelsesregel i dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59 (dekn1.) § 5-9. Bestemmelsen har betydning ved en eventuell tvangsdekning i pantet ettersom regelen er med på å avgjøre om panteretten skal respekteres av kreditorene ved en konkurs. En drøftelse av dekn1. § 5-9 vil imidlertid kreve innsikt i subjektive forhold hos partene og utelates derfor her.

⁴ NOU 2012: 10 side 50

⁵ Ibid. side 50

⁶ Falkanger (2008) side 67

1.4 Rettskildemessige forhold

Oppgaven forankres i norsk rettskildelære. Jeg vil her kort knytte noen bemerkninger til rettskildebildet.

Norsk transportrettslovgivning bygger på fire internasjonale konvensjoner. Sjøtransport reguleres av sjøloven av 24. juni 1994 nr. 39 (sjøl.). Sjøloven bygger på Haag Visby-konvensjonen av 23. februar 1986. Jernbane-, luft- og veitransport reguleres henholdsvis av COTIF-loven av 10. desember 2004 nr. 82 (COTIF-loven), luftfartsloven av 11. juni 1993 nr. 101 (luftl.) og vegfraktloven av 20. desember 1974 nr. 68 (veifrl.). COTIF-loven henviser til COTIF-konvensjonen av 9. mai 1980.⁷ Relevant her er konvensjonens vedlegg B (CIM) som omhandler transport av varer. Vegfraktloven bygger på CMR-konvensjonen⁸ av 19. mai 1956, mens luftfartslovens kapittel X om transport med luftfartøy bygger på Montrealkonvensjonen av 28. mai 1999. Montreal-konvensjonen ble gjennomført innenfor EU ved forordning allerede før den ble vedtatt. De aktuelle forordningene ble innlemmet i EØS-avtalen og gjelder som norsk lov.⁹ Forordningene omfatter imidlertid bare personskaide og reisegods. Dermed har Montreal-konvensjonen selvstendig betydning for varetransport.

Gjennom ratifikasjon av konvensjonene har Norge forpliktet seg til å gjennomføre konvensjonene i norsk rett. Ingen av konvensjonene legger forpliktelser på Norge i forhold til hvordan gjennomføringen skal utføres rent teknisk. Norge har overfor konvensjonene om sjø-, vei- og lufttransport valgt en transformasjonslinje, dvs. at konvensjonene er blitt omskrevet til norsk og er gitt form ut fra norsk lovgivningstradisjon.¹⁰ For konvensjonen om jernbanetransport har Norge valgt å gjøre bruk av inkorporasjon, dvs. at loven henviser direkte til konvensjonen og stadfester at den skal gjelde som norsk lov.¹¹

Konvensjonene gjelder bare internasjonal transport og Norge står dermed fritt til å regulere innenriks transport. Hvor Norge har valgt å transformere konvensjonene inn i norsk rett har det blitt utarbeidet en felles lov for internasjonal og nasjonal transport, med noen særregler for

⁷ Jeg vil derfor i det følgende henvise direkte til COTIF-konvensjonen (CIM)

⁸ I veifrl. § 1 omtales CMR-konvensjonen som Genève-konvensjonen

⁹ Luftl. § 10-17a

¹⁰ Bull (2000) side 28

¹¹ Gisle (2007) side 150

nasjonal transport. Dette har den fordelen at man kan operere med et felles regelverk uavhengig av hvor transporten finner sted.¹² Ulempen er at de transportrettslige reglene kan utgjøre særregler sett i forhold til alminnelige norske kontraktsrettslige prinsipper.¹³ Når det gjelder jernbanetransport har Norge valgt å inkorporere konvensjonen. Inkorporasjonsloven virker imidlertid kun som en ren henvisningslov og inneholder således ingen regler om innenriks transport. Ved innenriks jernbanetransport må det derfor sees hen til de eventuelle transportvilkår som transportselskapene selv utvikler.

1.5 Nærmere om oppgavens disposisjon

Oppgaven er delt i fire deler. Under punkt 2 gjennomgås den faktiske og rettslige bakgrunnen for oppgaven. Under punktene 3 og 4 drøftes rembursbankens panterett i transportdokumentet og ulike trusler mot rembursbankens panterett. Under punkt 5 vurderes panteretten opp mot tilbakeholdsretten. Til slutt under punkt 6 følger konklusjon og avsluttende bemerkninger.

¹² Bull (2000) side 29

¹³ Ibid. side 29

2 OPPTAKT

2.1 Distansekjøp

Gjensidig bebyrdende kontraktsforhold baserer seg i utgangspunktet på prinsippet om ytelse mot ytelse. Prinsippet går ut på at selger ikke plikter å gi fra seg sin ytelse uten samtidig å motta pengevederlaget og at kjøper ikke plikter å betale uten samtidig å motta realytelsen.¹⁴

På grunn av transportetappen lar ikke prinsippet om ytelse mot ytelse seg gjennomføre ved distansekjøp. Ved distansekjøp må følgelig en av partene bære risikoen for at den andre parten ikke yter som avtalt. Risikoen ligger enten hos kjøper som betaler selger forskuddsvis eller hos selger som yter kjøper kreditt og sender varen uten å kreve betaling ved levering til transportør. I internasjonale distansekjøp er det sistnevnte alternativet det vanligste.¹⁵ Selgers risiko kan imidlertid avhjelpes ved remburs.

2.2 Remburs

Remburs (eng. letter of credit) går ut på at en bank garanterer å betale et bestemt beløp til selger mot presentasjon av nærmere angitte dokumenter.¹⁶ Dette er en oppgjørsmetode som partene vil kunne avtale seg imellom i forbindelse med kjøpsavtalen.¹⁷ Betaling gjennom remburs kan være aktuelt der selger er usikker på kontraktspartens betalingsevne eller der kontraktspartene ikke kjenner hverandre. I tillegg kan remburs være aktuelt der varen er spesialtilvirket for kjøper. I slike tilfeller er det særdeles viktig for selger at kjøper betaler for varen, da det ofte vil være vanskelig å foreta et dekningsalg ved unnlatt oppfyllelse.

I kjøpekontrakter der det er avtalt at betaling skal skje gjennom remburs, forplikter kjøper seg til å slutte avtale med en bank om at banken overfor selgeren skal innløse dokumentene på kjøpers vegne.¹⁸ Avtalen mellom kjøper og rembursbanken kalles *rembursavtalen*.¹⁹ Kjøpekontrakten inneholder ofte bestemmelser om rembursens art, tid og sted for åpning av

¹⁴ Hagstrøm (2011) side 367

¹⁵ Gorton (1980) side 2

¹⁶ Røsæg (1985) side 23

¹⁷ Selvig (1975) side 22

¹⁸ Ibid. side 23

¹⁹ Røsæg (1985) side 23 og 29

rembursen, i hvilket tidsrom rembursen kan benyttes, hvilke dokumenter som skal presenteres og innholdet i disse dokumentene.²⁰ For å overholde det som er avtalt i kjøpekontrakten, vil kjøper i rembursavtalen spesifisere for rembursbanken hvilke vilkår den skal sette for sin betalingsplikt.²¹ Slik kan kjøper sikre seg at selger overleverer kontraktsmessige dokumenter og selger kan være sikker på at han ved å presentere kontraktsmessige dokumenter kan benytte seg av rembursen.²² For rembursbankens del vil rembursavtalen typisk regulere hvordan kjøper skal dekke bankens kostnader.²³

Etter å ha påtatt seg rembursoppdraget sørger rembursbanken for at selger mottar en erklæring om at remburs er åpnet. Dette avtaleforholdet mellom rembursbanken og selger bank kalles *rembursløftet*.²⁴ Erklæringen vil i hovedsak inneholde rembursbankens utforming av rembursvilkårene oppstilt i rembursavtalen.²⁵ I tillegg vil det som regel følge av erklæringen at UCP 600 (*Uniform Customs and Practice for Documentary Credits*) skal gjelde for rembursen.²⁶ UCP 600 er et enhetlig regelsett for remburs utformet av Det internasjonale handelskammer (ICC). Da oppgaven tar for seg forholdet mellom rembursbanken og kjøper vil ikke regelsettet spille noen sentral rolle her.

I stedet for at rembursbanken tar kontakt med selger, kan rembursbanken gi en annen bank (adviserende bank) i oppdrag å sende remburserklæringen til selger og innløse dokumentene fra selger på rembursbankens vegne.²⁷ Jeg vil imidlertid i den videre fremstillingen legge til grunn at rembursbanken forholder seg til selger direkte.

²⁰ Selvig (1975) side 23

²¹ Ibid. side 23

²² Ibid. side 23

²³ Røsæg (1985) side 30

²⁴ Ibid. side 23

²⁵ Selvig (1975) side 24

²⁶ Ibid. side 24; se UCP 600 art. 1

²⁷ Selvig (1975) side 25; se UCP art. 2

2.3 Transportdokumenter

2.3.1 Generelt om transportdokumenter

Et av dokumentene som selger forplikter seg til å presentere for rembursbanken er transportdokumentet.²⁸ Transportdokumentet utgjør i praksis bindeleddet mellom transporten og kjøpet. Dokumentet blir utlevert av transportøren til selgeren når selgeren leverer varen til transportøren. Hvilken type transportdokument som blir utlevert i det enkelte tilfelle kommer imidlertid an på transportmiddelet og på om det gjelder innenriks eller internasjonal transport. I det følgende vil jeg se nærmere på de ulike transportdokumentene som brukes i forbindelse med sjø-, luft-, jernbane- og veitransport (punkt 2.3.2 og 2.3.3). Denne fremstillingen vil dreie seg om unimodal transport, dvs. transport som blir utført med ett transportmiddel. Jeg vil imidlertid se kort på transportdokumenter ved såkalt multimodal transport (punkt 2.3.4).

2.3.2 Konnossementer

Sjøloven refererer til to forskjellige transportdokumenter. Det ene transportdokumentet er *konnossementer* (eng. bill of lading), jf. sjøl. § 292. Sjøl. § 292 oppstiller konnossementets tre funksjoner. For det første er konnossementet et bevis for at varen er mottatt av transportøren. På denne bakgrunn vil konnossementet blant annet måtte angi varens tilstand og tidspunktet for mottakelsen.²⁹ For det andre utgjør konnossementet et transportløfte fra transportøren ovenfor innehaveren av konnossementet. Som regel bygger dette transportløftet på en forutgående fraktavtale.³⁰ Løftet går ut på at transportøren lover å bringe varen frem til bestemmelsesstedet og på bestemmelsesstedet utlevere varen mot presentasjon av konnossementet (og eventuelt betaling av frakt).³¹ For det tredje fungerer konnossementet som et varerepresentativ. Denne funksjonen henger sammen med at det bare er den som har konnossementet i hende som kan kreve varen utlevert. Ettersom konnossementet kan overdras blir besittelse av konnossementet dermed på mange måter likeverdig med besittelse av varen.³²

²⁸ Røsæg (1985) side 25-26

²⁹ Falkanger/Bull side 252

³⁰ Ibid. side 252

³¹ Ibid. side 252

³² Ibid. side 253

Det finnes flere forskjellige typer konnossementer. Når jeg i denne fremstillingen bruker begrepet ”konnossement” sikter jeg til ordre- og ihendehaverkonnossementer, jf. sjøl. § 292 annet ledd første punktum. Jeg vil skille mellom disse alminnelige konnossementene og såkalte *rekta-konnossementer* (eng. straight bill of lading). Et rekta-konnossement vil som ordrekonnossementet alltid lyde på mottakerens navn, men vil i tillegg være påsatt betegnelsen ”ikke til ordre”, jf. sjøl. § 292 annet ledd annet punktum.³³ Partene står fritt til å avtale om konnossementet skal påheftes en rekta-klausul.

2.3.3 Fraktbrev

Det andre transportdokumentet som sjøloven refererer til er *sjøfraktbrev* (eng. sea waybill), jf. sjøl. § 308. Bruk av sjøfraktbrev kan avtales mellom selger og transportør eller være gjengs praksis for vareslaget.³⁴ Som konnossementet er sjøfraktbrevet et bevis for transportavtalen og en erkjennelse av transportøren over å ha mottatt varen, jf. sjøl. § 308 første ledd nr. 1. Sjøfraktbrev utgjør derimot ikke et varerepresentativ, men inneholder et tilsagn fra transportøren om å utlevere varen til den mottakeren som er angitt i dokumentet, jf. sjøl. § 308 første ledd nr. 2. For å få utlevert varen er det tilstrekkelig at personen identifiserer seg som mottakeren. Dette gjør sjøfraktbrev særlig praktisk der sjøtransporten tar kortere tid enn det tar for transportdokumentet å skifte hender.

Ved jernbane-, luft- og veitransport benyttes henholdsvis jernbane-, luft- og veifraktbrev (eng. rail waybill, air waybill og road waybill), jf. COTIF-konvensjonen art. 6, luftl. § 10-5 og veifrl. § 7 første ledd første punktum. Som sjøfraktbrev (og konnossementer) utgjør jernbane-, luft- og veifraktbrev et bevis for transportavtalen og en erkjennelse av transportøren over å ha mottatt varen, jf. COTIF-konvensjonen art. 6, luftl. § 10-11 første ledd og veifrl. § 13 første ledd. I transportløftet ligger det en plikt for transportøren til å bringe varen frem til bestemmelsesstedet og sørge for at varen utleveres til rette vedkommende, dvs. den som er oppført mottaker, jf. COTIF-konvensjonen art. 17, luftl. § 10-13 og veifrl. § 20. Som ved sjøfraktbrev er det tilstrekkelig at personen godtgjør at han er mottakeren.

³³ Den nærmere betydningen av betegnelsen ”ikke til ordre” kommer vi nærmere inn på i punkt 3.2.3.3

³⁴ Falkanger/Bull (2010) side 320

Når det gjelder jernbane-, luft- og veitransport må det skilles mellom internasjonal og innenriks transport. For innenriks luft- og veitransport kan det gjøres unntak fra hovedregelen om at fraktavtaler skal bekreftes ved fraktbrev, jf. luftl. § 10-39 og veifrl. § 7 første ledd annet punktum. For innenriks jernbanetransport blir de praktisk viktigste transportvilkårene utarbeidet av transportselskapet Cargonet. Cargonet er et heleid datterselskap av NSB AS og er Nordens største jernbaneselskap for transport av blant annet containere.³⁵ Selskapet regulerer sine ”Generelle transportvilkår” hvert år. I transportvilkårene som gjelder fra 1. januar 2013 opererer ikke selskapet med fraktbrev, men baserer seg på en konkret transportavtale samt en skriftlig bestilling som undertegnes av Cargonet og kunden.³⁶

I det følgende vil sjøfraktbrev, luftfraktbrev, veifraktbrev og internasjonale jernbanefraktbrev samlet betegnes som ”fraktbrev”. Det gjøres imidlertid et unntak i forbindelse med punkt 3.2.3.3 der jeg vil se nærmere på den spesielle råderetten som tilligger senders (her selger) eksemplar av et internasjonalt jernbanefraktbrev, vei- og luftfraktbrev.

2.3.4 Særlig om transportdokumenter ved multimodal transport

I transportretten har det blitt et økt fokus på multimodale transporter. Det karakteristiske ved multimodal transport er at transporten består av flere transportetapper som utføres med ulike transportmidler.³⁷ Dette ser vi gjerne ved containertransport, der containerne ofte blir transportert med både kjøretøy og skip. Det interessante her er hvilken type transportdokument som benyttes ved slik multimodal transport.

Dagens transportrettslovgivning er ikke tilpasset multimodale transporter. I et forsøk på å harmonisere reglene om multimodale transporter vedtok FN to nye konvensjoner: Hamburg-konvensjonen av 31. mars 1978 og multimodal-konvensjonen av 24. mai 1980 (hvor reglene lå nær opp til Hamburgreglene). Av konvensjonen om multimodale transporter fremgår det at det skal utstedes et multimodalt transportdokument som enten kan være av negotiabel eller

³⁵ Se <http://www.cargonet.no>

³⁶ [Http://www.cargonet.no/Global/dokumenter/dok%20ny%20web/transportvilkår/norske/no_%20transportvilkår_%202013.pdf](http://www.cargonet.no/Global/dokumenter/dok%20ny%20web/transportvilkår/norske/no_%20transportvilkår_%202013.pdf)

³⁷ Selvig (1975) side 5

ikke-negotiabel karakter, jf. multimodal-konvensjonen art. 5 nr. 1. Per i dag er det imidlertid ikke nok land som har ratifisert konvensjonen til at den kan trå i kraft.³⁸

På 1990-tallet la USA frem et forslag til en revisjon av dagens sjørettslovgivning. Etter behandling av den internasjonale sjørettsforeningen (CMI) og FNs organ for handelsrett (UNCITRAL) resulterte dette i Rotterdam-konvensjonen av 23. september 2009.³⁹ Rotterdam-konvensjonen vil i noen utstrekning være av betydning ved multimodale transporter. Konvensjonen fastsetter at avskiper som hovedregel enten kan kreve et negotiabelt eller ikke-negotiabelt transportdokument, jf. Rotterdam-konvensjonen art. 35. Ikrafttredelsestidspunktet for konvensjonen er imidlertid usikkert.

I dag vil derfor multimodal transport i praksis gjerne være regulert i en særskilt avtale mellom partene.⁴⁰ Et eksempel på dette er Nordisk Speditørforbunds Alminnelige Bestemmelser. En speditør opptrer normalt som et mellomledd mellom avsender og transportør.⁴¹ Det har imidlertid blitt stadig vanligere at speditøren påtar seg å utføre transporten.⁴² I stedet for å formidle transportdokumentet fra transportør til avsender utsteder speditøren sitt eget transportdokument. Et eksempel på dette er speditørkonnossementer (eng. house bill of lading). I rembursforhold kan slike konnossementer skape visse problemer da UCP 600 i art. 19 viser til ”fraktfører”. Når det gjelder speditørkonnossementets negotiabilitet vil det imidlertid etter norsk rett generelt sett ikke være noen forskjell de de alminnelige konnossementene.⁴³ Speditørkonnossementer vil derfor ikke bli behandlet som et eget transportdokument i det følgende.

³⁸ NOU 2012: 10 side 20

³⁹ Jeg vil komme tilbake til Rotterdam-konvensjonen i punkt 4.2.5

⁴⁰ Bull (2000) side 123

⁴¹ Ekelund (1997) side 101

⁴² Ibid. side 101

⁴³ Selvig (1975) side 5

3 REMBURSBANKENS PANTERETT

3.1 Innledning

Som nevnt er det vanlig at rembursbanken gjennom rembursavtalen regulerer hvordan kjøper skal dekke bankens kostnader.⁴⁴ For eksempel vil rembursbanken kunne sette som betingelse at kjøper må betale rembursbeløpet til banken på forskudd eller at et beløp tilsvarende kjøpesummen blir sperret på kjøpers konto.⁴⁵ I andre tilfeller vil rembursbanken gå med på å yte kjøper kreditt.⁴⁶ Hvor rembursbanken yter kjøper kreditt, vil banken gjennomgående ha betinget seg en form for sikkerhet av kjøper.⁴⁷ En panterett vil her være et naturlig alternativ. Her legger jeg til grunn at rembursbanken velger å ta pant i transportdokumentet. Jeg kommer tilbake til begrunnelsen for å ta pant i nettopp transportdokumentet etter å ha gjennomgått hvilke transportdokumenter rembursbanken kan ta panterett i.

Med panterett menes en særrett til å søke dekning for et krav i ett eller flere bestemte formuesgoder, jf. panteloven av 8. februar 1980 nr. 2 (pantel.) § 1-1 første ledd. Dette går ut på at kreditoren vil ha en begunstiget stilling sammenlignet med usikrede kreditorer.⁴⁸ Den viktigste rettspolitiske begrunnelsen bak en forfordeling av en enkeltkreditor fremfor kreditorfelleskapet er at pant virker kredittskapende. Pant i transportdokumenter i remburs er et godt eksempel på dette. At rembursbanken får sikret sitt krav på kjøper ved pant kan være en medvirkende eller avgjørende faktor for at banken sier seg villig til å yte kjøper kreditt gjennom remburs.

Under dette punkt 3 skal jeg se nærmere på rembursbankens panterett. Jeg skal redegjøre for stiftelsen av rembursbankens panterett (punkt 3.2.), panterettens rettsvern (punkt 3.3), pantets rettsvirkninger på sikringsstadiet (punkt 3.4) og pantets rettsvirkninger på dekningsstadiet (punkt 3.5).

⁴⁴ Se punkt 2.2

⁴⁵ Gorton (1980) side 216

⁴⁶ Jeg legger her til grunn at det er snakk om en såkalt ”kontantremburs”, dvs. at rembursbanken betaler selger kontant mot dokumenter, jf. Selvig (1975) side 25

⁴⁷ Selvig (1975) side 28

⁴⁸ Falkanger (2008) side 16; se nærmere om panthavers stilling ved konkurs i punkt 3.5.2

3.2 Stiftelse av panteretten

3.2.1 Innledning

Ut fra stiftelsesgrunnlaget kan panterettigheter deles inn i tre grupper: avtalepant, utleggspant og legalpant.⁴⁹ Rembursbankens panterett i transportdokumentet vil være et avtalepant ettersom panteretten har grunnlag i en avtale mellom rembursbanken (i rollen som panthaver) og kjøper (i rollen som pantsetter).⁵⁰

For at avtalepant i transportdokumentet gyldig skal kunne stiftes må det foreligge både avtalehjemmel og lovhjemmel, jf. pantel. § 1-2 annet ledd. I tillegg må det ikke foreligge noen begrensninger i adgangen til å avhende transportdokumentet da slike begrensninger vil gjelde tilsvarende for adgangen til pantsettelse, jf. pantel. § 1-3 annet ledd. Formålet med regelen er at panthaver skal kunne realisere panteobjektet dersom skyldneren misligholder.⁵¹ Begrensningene kan følge både av lov og avtale. I forhold til transportdokumenter oppstiller verken transportrettslovgivningen eller annen lovgivning slike begrensninger. Tvert imot må det kunne sies at lovgivningen forutsetter en slik avhendelse og, som vi skal se, i enkelte tilfeller ha som formål å bidra til omsetteligheten.⁵² Jeg legger til grunn at det heller ikke finnes noen avtalte begrensninger mellom partene.

I det følgende forutsettes det at partene har inngått en gyldig bindende avtale. Dette drøftes derfor kun kort under neste punkt. Hovedspørsmålet er om panteloven gir lovhjemmel for rembursbankens panterett i transportdokumentet.

3.2.2 Avtalehjemmel

Panteloven angir ikke hvilke krav som stilles til pantsettelsesavtalen. Avtalepant forutsetter således at de vanlige vilkår for avtalestiftelse foreligger: altså må det dreie seg om en frivillig disposisjon truffet av en kompetent person som er klar over hva han gjør.⁵³ Utover dette må man se hen til alminnelige avtalerettslige prinsipper når man skal avgjøre om en

⁴⁹ Skoghøy (2008) side 33

⁵⁰ Ibid. side 33

⁵¹ Se nærmere om panterealisasjon i punkt 3.5

⁵² Se punkt 3.2.3.2

⁵³ Falkanger (2008) side 22

pantsettelsesavtale har blitt inngått. Ettersom pant er en særrett som går på bekostning av de alminnelig usikrede kreditorene kan ikke en pantsettelsesavtale anses som inngått uten klare holdepunkter.⁵⁴

Hvordan panteavtalen inngås og hvor spesifikk den er vil være forskjellig i hvert tilfelle. Noen ganger kan det være inngått en uttrykkelig pantsettelsesavtale mellom rembursbanken og kjøper. Pantsettelsesavtalen vil kunne følge av rembursavtalen eller utgjøre en separat avtale ved siden av rembursavtalen, enten inngått samtidig med rembursavtalen eller på et senere tidspunkt. Andre ganger vil det ikke foreligge noen uttrykkelig pantsettelsesavtale mellom rembursbanken og kjøper. I disse tilfellene blir spørsmålet om en panterett for rembursbanken kan underforstås. Tidligere ble det lagt til grunn at en panterett kunne underforstås i de tilfeller der panteretten fremgikk av rembursbankens standard rembursordrer, men hvor rembursordren ble sendt per telex uten henvisning til standarden.⁵⁵ Dette må i dag gjelde tilsvarende for epost. Senere i oppgaven vil vi se at rembursbanken kan stille som rembursvilkår at banken oppføres som mottaker på transportdokumentet.⁵⁶ Et slikt vilkår vil kunne gjøre det lettere å underforstå en pantsettelsesavtale.⁵⁷

3.2.3 Lovhjemmel

3.2.3.1 Innledning

Som hovedregel er panteloven deklarasjonsregulert, dvs. at den står tilbake for avtaler om pant, jf. pantel. § 1-2 første ledd. Et unntak fra hovedregelen er det panterettslige legalitetsprinsipp hjemlet i pantel. § 1-2 annet ledd. Prinsippet går ut på at det kreves lovhome for at avtalt pant skal være rettsgyldig mellom partene og overfor tredjepersoner. Spørsmålet her er om panteloven oppstiller lovhome for pant i de ulike transportdokumentene. Panteloven kapittel 4 oppstiller lovhome for avtalepant i fordringer. Fordringer karakteriseres imidlertid av at det er snakk om en svært uensartet gruppe formuesverdier. Drøftelsen i det følgende tar sikte på å avklare om pant i transportdokumenter omfattes av kapitlet.

⁵⁴ Røsæg (1985) side 150

⁵⁵ Ibid. side 150

⁵⁶ Se punkt 3.2.3.4.c

⁵⁷ Røsæg (1985) side 150

3.2.3.2 Verdipapirer

Panteloven § 4-1 første ledd gir hjemmel for avtalepant i verdipapirer. Spørsmålet under dette punktet er om et eller flere av transportdokumentene kan karakteriseres som verdipapirer.

Det følger av panteloven § 4-1 annet ledd at ”*Som verdipapir regnes omsetningsgjeldsbrev og dermed likestilte dokumenter (...)*”. Begrepet omsetningsgjeldsbrev er ikke definert nærmere verken i panteloven eller pantelovens forarbeider. Heller ikke gjeldsbrevloven av 17. februar 1939 nr. 1 (gbl.) inneholder noen definisjon av begrepet omsetningsgjeldsbrev. I gjeldsbrevlovens forarbeider defineres imidlertid gjeldsbrev som ”*(...) skriftlige og i det ytre selvstendige løfter om å betale penger (...)*”.⁵⁸ Denne definisjonen anses i dag som sikker rett.⁵⁹ Ettersom transportdokumenter gir uttrykk for et løfte om å utlevere ut en vare og ikke en sum penger, faller transportdokumenter utenfor definisjonen av gjeldsbrev og således begrepet omsetningsgjeldsbrev. Spørsmålet blir dermed om et transportdokument er å regne som et ”likestilt dokument” i forhold til omsetningsgjeldsbrev, jf. pantel. § 4-1 annet ledd.

For å finne ut hva loven mener med et likestilt dokument er det naturlig å se hen til hva som kjennetegner et omsetningsgjeldsbrev. Gjeldsbrevloven § 11 lister opp fire typer omsetningsgjeldsbrev: ihendehavgjeldsbrev, ordregjeldsbrev, pantobligasjoner og gjeldsbrev som uttrykkelig betegner seg som et omsetningsgjeldsbrev. Bestemmelsen angir imidlertid ikke hva som gjør disse gjeldsbrevene til omsetningsgjeldsbrev. Basert på navnet er det lett å anta at det bare er omsetningsgjeldsbrevene som kan omsettes. De aller fleste fordringer er imidlertid salgbare rettslig sett.⁶⁰ Når det kommer til *faktisk* salgbarhet er det derimot stor forskjell på de ulike fordringene.⁶¹ Reglene for omsetningsgjeldsbrev er utformet nettopp med den hensikt å gjøre disse dokumentene lett omsettelige.⁶² Omsetteligheten oppnås ved at erververen ikke skal måtte trenge å gjøre mange undersøkelser for ikke å risikere tap.⁶³ Mer presist skal erververen kunne stole på at ihendehaveren av omsetningsgjeldsbrevet er legitimert til å disponere over det.

⁵⁸ NUT 1935: 1 side 13

⁵⁹ Hagstrøm (2011) side 908

⁶⁰ Ibid. side 906

⁶¹ Ibid. side 906

⁶² Villars-Dahl (2005) side 72

⁶³ Ibid. side 72

En slik legitimasjon for ihendehaveren vil imidlertid komme i konflikt med andres rettigheter i omsetningsgjeldsbrevet, for eksempel en panthaver med panterett i dokumentet. Konfliktene dreier seg om to typer disposisjoner: konkurrerende disposisjoner til tredjepersoner fra pantsetterens side og frigjørende disposisjoner til pantsetter fra skyldnerens side.⁶⁴ Jeg vil i det følgende se nærmere på omsetningsgjeldsbrevets legitimasjonsvirkning med utgangspunkt i disse konfliktene.

Vi skal først se på forholdet mellom panthaver og skyldner. Hovedregelen er at skyldneren har risikoen for at han yter til rette vedkommende.⁶⁵ Yter skyldneren til feil person må han yte om igjen dersom kreditor krever det. I noen tilfeller er det imidlertid gjort unntak fra hovedregelen ved at en skyldner i aktsom god tro kan yte med frigjørende virkning til den som er legitimert som rette mottaker.⁶⁶ Dette betegnes som at mottakeren har *kvitteringslegitimasjon*.⁶⁷ Når det gjelder enkle gjeldsbrev er den tidligere fordringshaveren legitimert som rette fordringshaver ovenfor skyldner, jf. gbl. § 27. Dette uttrykkes som at tidligere fordringshaver har en allmenn kvitteringslegitimasjon.⁶⁸ Legitimasjonen faller imidlertid bort dersom skyldneren blir notifisert om avhendelsen av gjeldsbrevet. Andre dokumenter gir en enda sterkere kvitteringslegitimasjon, såkalte legitimasjonspapirer. Skyldneren vil alltid kunne oppfylle med frigjørende virkning til ihendehaveren av et legitimasjonspapir.⁶⁹ Kvitteringslegitimasjonen som legitimasjonspapiret gir vil enten være enkel eller eksklusiv. Enkel kvitteringslegitimasjon kommer i tillegg til den allmenne kvitteringslegitimasjonen, mens eksklusiv kvitteringslegitimasjon kommer i stedet for den allmenne kvitteringslegitimasjonen.⁷⁰ Det er den eksklusive kvitteringslegitimasjonen som kjennetegner et verdipapir og dermed et omsetningsgjeldsbrev.⁷¹ Omsetningsgjeldsbrevets

⁶⁴ Lilleholt (1988) side 327

⁶⁵ Ibid. side 327

⁶⁶ Ibid. side 327

⁶⁷ Ibid. side 327

⁶⁸ Ibid. side 327-328

⁶⁹ Ibid. side 328

⁷⁰ Ibid. side 328

⁷¹ Ibid. side 328

kvitteringslegitimasjon er regulert i gbl. § 19, hvorav det følger at en skyldner i aktsom god tro alltid vil kunne betale med frigjørende virkning ihendehaveren av omsetningsgjeldsbrevet.

For konnossementer må gbl. § 19 sees i sammenheng med sjøl. § 302. Det følger av sjøl. § 302 at ihendehaveren av et konnossement er legitimert til å ta imot lasten dersom han gjennom teksten eller en sammenhengende rekke transporterklæringer fremstår som rett mottaker. Vi ser således at konnossementet gir ihendehaveren kvitteringslegitimasjon.

Ihendehavelse av dokumentet kan også være en betingelse for at skyldneren skal yte. En slik betingelse vil sikre skyldneren mot at senere tredjepersoner med konnossementet i hende krever varen utlevert. For omsetningsgjeldsbrev følger det av gbl. § 21 at skyldneren ikke plikter å betale uten at han får dokumentet påtegnet eller overlevert. For konnossementer må bestemmelsen sees i sammenheng med sjøl. § 304, hvorav det fremgår at en mottaker må deponere konnossementet eller kvittere underveis for å få utlevert varene og deretter levere konnossementet til transportøren med påtegnet kvittering når alle varene er utlevert. En slik innløsningsbetingelse må imidlertid ikke blandes med dokumentets legitimasjonsvirkninger, herunder dokumentets kvitteringslegitimasjon. På den ene siden kan transportøren utlevere med frigjørende virkning selv om ikke dokumentet overleveres eller påtegnes, men risikerer da å måtte yte flere ganger dersom dokumentet blir solgt videre til en godtroende tredjeperson (se under om dokumentets kreative legitimasjon).⁷² På den andre siden kan ihendehavelse av dokumentet være en betingelse for at skyldner skal yte uten at skyldneren på denne bakgrunn kan yte med frigjørende virkning.

Mens ihendehaverens kvitteringslegitimasjon taler til skyldnerens fordel, vil andre av dokumentets legitimasjonsvirkninger tale til skyldnerens ulempe. Det rettslige utgangspunktet er at en omsetningsserverver av dokumentet ikke får noen bedre rett ovenfor skyldner enn det avhenderen hadde.⁷³ For enkle gjeldsbrev uttrykkes dette i gbl. § 25. Utgangspunktet er imidlertid ikke uten unntak. For eksempel vil en senere omsetningsserverver av dokumentet i noen tilfeller kunne avskjære eventuelle innsigelser fra skyldneren om at kravet allerede er oppfylt fra hans side. Dette betegnes som at ihendehaveren av dokumentet har *kreativ*

⁷² Hagstrøm (2011) side 926

⁷³ Falkanger (2013) side 553

legitimasjon.⁷⁴ Gjeldsbrevloven § 15 lovfester at ihendehaveren av omsetningsgjeldsbrev har kreativ legitimasjon. Bestemmelsen lister opp innsigelser fra skyldneren som ikke kan gjøre gjeldende overfor en godtroende omsetningsserverver av omsetningsgjeldsbrevet. Som en generell regel kan man si at skyldneren kun beholder sine innsigelser i de tilfeller hvor han ikke har hatt mulighet til å gardere seg, jf. gbl. §§ 16 og 17.

For konnossementer følger det av sjøl. §§ 299 tredje ledd og 300 at den som erverver et konnossement i god tro alltid kan legge lastebeskrivelsen i konnossementet til grunn, selv om beskrivelsen skulle vise seg å være uriktig. Således vil konnossementet gi en viss kreativ legitimasjon ettersom ihendehaveren av konnossementet i slike tilfeller vil ha et erstatningskrav mot transportøren. Sjølovens regler må imidlertid suppleres av gjeldsbrevloven. Under definisjonen av gjeldsbrev så vi at forpliktelsen gjeldsbrevet omhandler må gå ut på penger. I utkastet til gjeldsbrevloven blir imidlertid forpliktelser på å levere varer diskutert og det uttales at ”(...) *pr. analogi kan sikkert flere av gjeldsbrevenes regler finne anvendelse likevel*”.⁷⁵ I dag antas det at gbl. kap. 2 kommer analogisk til anvendelse på konnossementer og supplere hovedreglene i sjøloven.⁷⁶ Dette betyr at transportøren alltid vil ha innsigelsene oppstilt i gbl. §§ 16 og 17 i behold, hvorav sistnevnte kan være av betydning for en transportør.

Vi går nå over til å se på forholdet mellom pantthaver og godtroende tredjepersoner. Pantthaver trenger vern mot at pantsetter stifter konkurrerende disposisjoner i det samme dokumentet.⁷⁷ Det er allment akseptert at utgangspunktet for konkurrerende disposisjoner er prinsippet om ”*først i tid, best i rett*”.⁷⁸ Prinsippet gjelder for enkle gjeldsbrev, jf. gbl. § 25. Fra denne hovedregelen gjøres det imidlertid unntak ved at en yngre erverver av dokumentet i aktsom god tro kan fortrenge den eldre erververen. For enkle gjeldsbrev følger det av gbl. § 29 annet ledd at den som først gir skyldneren melding om retten, går foran. For omsetningsgjeldsbrev er det imidlertid ikke melding til skyldner som er relevant, men overføringen av dokumentet. Dette betegnes som at dokumentet gir ihendehaveren *overføringslegitimasjon*. Overførings-

⁷⁴ Lilleholt (1988) side 328

⁷⁵ NUT 1935: 1 side 13

⁷⁶ Selvig (2008) note 38

⁷⁷ Lilleholt (1988) side 329

⁷⁸ Ibid. side 329; Falkanger (2013) side 553

legitimasjonen hjemles i gbl. § 14 hvor det følger at en omsetningsserverver som i god tro som får papiret overlevert til seg, vinner rett fremfor en eldre erverver.

For konnossementer må gjeldsbrevloven § 14 sees i sammenheng med sjøl. § 306. Det følger av sjøl. § 306 at dersom det blir det overdratt flere eksemplarer av konnossementet til forskjellige tredjepersoner er det den som først mottar dokumentet i god tro som vinner rett. Vi ser således at konnossementet gir ihendehaveren overføringslegitimasjon.

Det følger av forarbeidene til gjeldsbrevloven at et gjeldsbrev som gir eksklusiv kvitteringslegitimasjon også må anses for å gi ihendehaver overføringslegitimasjon.⁷⁹ Utsagnet bygger på tanken om at skyldneren i realiteten er den endelige erverver av dokumentet. Dersom denne tankegangen aksepteres ville det vært hensiktsmessig å knytte karakteristikken verdipapir strengt til egenskapen eksklusiv kvitteringslegitimasjon.⁸⁰ Dette er tilfellet blant annet i svensk rett.⁸¹ Ifølge forarbeidene må imidlertid regelen stilles opp på ulovfestet grunnlag.⁸² Dette kan tale for at regelen også gjelder utenfor området for pengekrav, for eksempel overfor konnossementer.

Vi ser altså at konnossementer innehar de samme legitimasjonsvirkningene som et omsetningsgjeldsbrev: kvitteringslegitimasjon, kreativ legitimasjon og overføringslegitimasjon. Formålet med å tillegge konnossementet slike legitimasjonsvirkninger er at konnossementet kan utøve funksjonen som et varerepresentativ.⁸³ Vi så ovenfor at konnossementets funksjon som varerepresentativ gikk ut på at den som har konnossementet i hende kan være sikker på å få utlevert varen og at varen derfor kunne omsettes underveis i transporten.⁸⁴ Konnossementets legitimasjonsvirkninger vil som vi har sett lette denne omsetningen ved at ihendehaveren av konnossementet kan være sikker på å få den varen som er beskrevet i konnossementet.

⁷⁹ NUT 1935: 1 side 53-54; Lilleholt (1988) side 330

⁸⁰ Lilleholt (1988) side 330

⁸¹ Ibid. side 330

⁸² NUT 1935: 1 side 53-54; Lilleholt (1988) side 330

⁸³ Ekelund (1997) side 121

⁸⁴ Se punkt 2.3.2

Ettersom konnossementet innehar de samme legitimasjonsvirkningene som et omsetningsgjeldsbrev vil det måtte være å regne som et ”likestilt dokument”, jf. pantel. § 4-1 annet ledd. Følgelig vil konnossementet karakteriseres som et verdipapir i pantelovens forstand og hjemmel for avtalepant i konnossementer følger av pantel. § 4-1 annet ledd.

For rekta-konnossementer og fraktbrev er det ikke fastsatt tilsvarende legitimasjonsvirkninger i lovgivningen. Disse transportdokumentene kan derfor ikke pantsettes som verdipapirer med hjemmel i pantel. § 4-1 annet ledd.

3.2.3.3 Innløsningspapirer

Panteloven § 4-2 gir hjemmel for avtalepant i innløsningspapirer. Spørsmålet her er om konnossementer, rekta-konnossementer og fraktbrev kan karakteriseres som innløsningspapirer.

Det følger ikke av pantel. § 4-2 hva som karakteriserer et innløsningspapir, kun at det må ha et krav eller en rettighet knyttet til seg. Av rettspraksis og forarbeider følger det imidlertid at innløsningspapir kjennetegnes av at skyldneren ikke har plikt til å yte uten at dokumentet blir presentert.⁸⁵ Som vi har så ovenfor knytter sjøl. § 304 en innløsningsbetingelse til konnossementer.⁸⁶ Av panteloven § 4-2 fremgår det imidlertid at bestemmelsen kun omhandler innløsningspapirer som ikke er verdipapirer. Alminnelige konnossementer kan derfor ikke pantsettes med hjemmel i pantel. § 4-2.

Under presentasjonen av transportdokumenter ble det påpekt at det må skilles mellom alminnelige konnossementer og rekta-konnossementer. Rekta-konnossementer er alltid utstedt og det kan derfor være naturlig å sammenligne rekta-konnossementer med navnegjeldsbrev. En av de største endringene som gjeldsbrevloven medførte var at navnegjeldsbrev ikke lenger skulle regnes som omsetningsgjeldsbrev.⁸⁷ For at navnegjeldsbrev skal anses som et omsetningsgjeldsbrev må de enten være påført uttrykk som ”etter order” (i så fall blir det å

⁸⁵ Rt 1976 1414; Innst.O. nr 19 (1979-1980) side 21; Lilleholt (1988) side 325-326

⁸⁶ Se punkt 3.2.3.2

⁸⁷ Villars-Dahl (2005) side 80

regne som et ordregjeldsbrev) eller uttrykkelig angi at det er et omsetningsgjeldsbrev, jf. gbl. § 11 nr. 2 og 4. I sjøloven er systemet motsatt. Her er utgangspunktet at konnossementer til en navngitt mottaker er å regne som ordrekonnossementer (og således likestilt med omsetningsgjeldsbrev), men unntak gjøres der ordrekonnossementet påføres tillegget ”ikke til ordre”, jf. sjøl. § 292 annet ledd annet punktum. Uttrykket blir omtalt som en rekta-klausul og blir ansett for å fjerne konnossementets legitimasjonsvirkninger. Rekta-konnossementer er dermed ikke å regne som et likestilt i forhold til omsetningsgjeldsbrevene og vil således ikke være å definere som verdipapir i panterettslig forstand. Rekta-konnossementer kan derfor pantsettes som innløsningspapirer med hjemmel i panteloven § 4-2.

Når det gjelder sjø-, jernbane-, luft- og veifraktbrev vil selgeren på bakgrunn av sin rolle som avsender ha en sterk råderett over varen under transporten. Selger kan blant annet instruere transportøren om å utlevere varen til en annen mottaker enn den opprinnelige, jf. COTIF-konvensjonen (CIM) art. 30, sjøl. § 308 annet ledd, luftl. § 10-12 første ledd og veifrl. § 17 første ledd. For å utøve instruksjonsretten må imidlertid selgeren ved jernbane-, luft- og veitransport fremvise sitt eksemplar av fraktbrevet⁸⁸ til transportøren, jf. COTIF-konvensjonen (CIM) art. 30 § 2 annet ledd, luftl. § 10-12 annet ledd og veifrl. § 18 fjerde ledd. Kjøper har på sin side krav på varen når den ankommer bestemmelsesstedet, jf. COTIF-konvensjonen art. 17, luftl. § 10-13 og veifrl. § 20. På dette tidspunktet kan imidlertid selgeren allerede ha endret mottaker. I realiteten vil derfor kjøper først kunne være sikker på å få varen utlevert når han får overdratt til seg selgerens eksemplar. Dette kan tale for å anse selgers eksemplar av jernbane-, fly- og veifraktbrevet for å være et innløsningspapir.⁸⁹ Synspunktet vil imidlertid ikke føre frem da det etter lovgivningen ikke er en absolutt betingelse for å få utlevert varen at man besitter selgers eksemplar av fraktbrevet. Når varen ankommer bestemmelsesstedet er det som tidligere nevnt tilstrekkelig at personen godtgjør at han er mottakeren.⁹⁰ Jernbane-, luft- og veifraktbrev kan derfor ikke pantsettes som innløsningspapir med hjemmel i pantel. § 4-2.

⁸⁸ Avsenders eksemplar blir kalt ”fraktbrevduplikatet” i jernbanetransport og ”avsender-eksemplaret” i luft- og veitransport

⁸⁹ CISG-AC Opinion no 11 punkt 6.12

⁹⁰ Se punkt 2.3.3

3.2.3.4 Avtaledokumenter

Ovenfor har vi sett at fraktbrev verken kan defineres som verdipapir eller innløsningspapir i pantelovens forstand. Panterettslig blir dermed fraktbrev å regne som et vanlig avtaledokument. Da panteloven ikke oppstiller noen hjemmel for å ta pant i avtaledokumenter, blir spørsmålet om rembursbanken kan ta pant i kravet på varen som er tilknyttet fraktbrevet (se bokstav a). Spørsmålet vil også kunne være aktuelt for konnossementer og rekta-konnossementer. I tillegg vil jeg i forhold til fraktbrev redegjøre for to beslektede sikkerhetsrettigheter (se bokstavene b og c).

a. Enkle pengekrav

Pantel. § 4-4 gir hjemmel for avtalepant i enkle pengekrav. Spørsmålet her er om bestemmelsen gir hjemmel for å ta pant i krav som er tilknyttet konnossementer, rekta-konnossementer og fraktbrev.

Av pantel. § 4-4 tredje ledd fremgår det at enkle pengekrav ikke omfatter krav knyttet til blant annet verdipapir og innløsningspapir. Dermed faller konnossementer og rekta-konnossementer utenfor. Det følger videre av pantel. § 4-4 at kravet må være mot en navngitt skylder. Dette vil være tilfellet for krav tilknyttet fraktbrev.⁹¹ Krav tilknyttet fraktbrev er imidlertid ikke pengekrav, men krav på varer. Spørsmålet blir således om bestemmelsen kan anvendes analogisk overfor krav på naturalytelser. Vi så tidligere i oppgaven at gbl. kap. 2 antas å kunne anvendes analogisk på konnossementer. For pantel. § 4-4 finnes det ingen tilsvarende uttalelser. Tvert imot oppstiller panteloven et panterettslig legalitetsprinsipp. Krav tilknyttet fraktbrev vil derfor ikke kunne pantsettes på bakgrunn av en analogisk tolking av pantel. § 4-4 om enkle pengekrav.

b. Sikringscesjon

Ettersom krav tilknyttet fraktbrev ikke kan pantsettes på bakgrunn av en analogisk tolking av pantel. § 4-4 om enkle pengekrav, kan det stilles spørsmål ved om rembursbanken i stedet kan skaffe seg sikkerhet gjennom å utføre en sikringscesjon.⁹²

⁹¹ Se punkt 2.3.3

⁹² Røsæg (1999) side 14

Ved en sikringscesjon blir kravet overdratt til en kredittgiver under forutsetning av at det skal skje et etteroppgjør når kravet er oppgjort. Begrunnelsen bak ordningen var at man tidligere ikke kunne pantsette enkle krav.⁹³ Dette var et resultat av håndpantregelen som ble tatt inn i panteloven i 1857, da den medførte at pant av enkle krav ikke kunne få rettsvern.⁹⁴ Ved panteloven av 1980 ble det imidlertid åpnet for pantsettelse av enkle pengekrav og det var derfor ikke lenger nødvendig for å gå veien om sikringscesjon når det gjaldt disse kravene. Ordningen med sikringscesjon ble dermed mest aktuelt for krav på naturalytelser.

Som et argument for en adgang til å foreta sikringscesjon av krav på naturalytelser kan det anføres at panteloven § 4-9 bruker uttrykket ”enkle krav” og ikke ”enkle pengekrav” slik som panteloven § 4-4. Det er imidlertid antatt at bestemmelsen skal forstås slik at det bare er enkle pengekrav som omfattes.⁹⁵ Begrunnelsen er at uttrykket enkle krav i panteloven § 4-9 er ment å peke tilbake på de foregående bestemmelser.⁹⁶ Spørsmålet for rembursbanken blir dermed om det panterettslige legalitetsprinsipp også gjelder for sikringscesjon. Av pantel. § 1-2 annet ledd fremgår det at ”panterett” må ha hjemmel i lov. Det kan således argumenteres for at legalitetsprinsippet kun gjelder pant og ikke sikringscesjon. Pantelovens klare skille mellom pant og sikringscesjon støtter opp under dette. Som nevnt er imidlertid bestemmelsen om sikringscesjon ment å peke tilbake på de forutgående reglene om pantsettelse av enkle pengekrav. Det foreligger altså en sterk sammenheng mellom bestemmelsene om panterett i enkle pengekrav og bestemmelsen om sikringscesjon av enkle krav. Dette gjør det naturlig å tolke begrepet ”panterett” i pantel. § 1-2 utvidende til også å omfatte sikringscesjon. Rembursbanken kan derfor ikke skaffe seg sikkerhet ved å avtale sikringscesjon av krav tilknyttet fraktbrev.

c. Rembursbanken som mottaker

Som alternativ til pant kan rembursbanken kreve å bli oppført som mottaker på fraktbrevet. Denne metoden behandles av Grønfors (1982) på side 43 flg. Ved å stå oppført som mottaker forhindrer rembursbanken at kjøper får utlevert varen før bankens fordring er innfridd.

⁹³ Skoghøy (2003) side 420

⁹⁴ Ibid. side 420; se nærmere om håndpantregelen i punkt 3.3.3.1

⁹⁵ Skoghøy (2003) side 422

⁹⁶ Ibid. side 422

Kjøperen vil kun stå som den som skal underrettes når varen ankommer bestemmelsesstedet. Først når kjøper har innfridd rembursbankens fordring vil banken overdra sine rettigheter som mottaker til kjøper. Denne transporterklæringen må kjøperen vise frem for transportøren for å få varen utlevert. Metoden skaper en form for ytelse mot ytelse på samme måte som utstedelsen av et konnossement og kan sies å ligne på pant for rembursbankens vedkommende. Da oppgaven kun omhandler pant i transportdokumenter vil jeg imidlertid ikke behandle denne metoden ytterligere.

3.2.4 Oppsummering

Ovenfor har vi sett at alminnelige konnossementer kan pantsettes som verdipapir og at rekta-konnossementer kan pantsettes som innløsningspapir. Pantel. kap. 4 oppstiller derimot ingen lovhjemmel verken for pant i fraktbrev eller pant i krav tilknyttet fraktbrev.

Begrunnelsen bak rembursbankens valg om å ta pant i transportdokumentet henger sammen med konnossementets funksjon som varerepresentativ.⁹⁷ Som nevnt går funksjonen ut på at det bare er den som har konnossementet i hende som kan kreve varen utlevert. Det er således en sikker oppfatning at en panterett i konnossementet vil gi en (indirekte) panterett i varen.⁹⁸ Dermed vil det i prinsippet være det samme for rembursbanken om banken tar pant i konnossementet eller varen.⁹⁹ At rembursbanken i de fleste tilfeller velger å ta pant i transportdokumentet henger nok sammen med at det for banken er lettere å håndtere et transportdokument enn en vare.

I det følgende vil jeg kun ta for meg avtalepant i konnossementer og rekta-konnossementer. Benevnelsen ”transportdokumenter” blir derfor konsentrert til disse dokumentene. Det gjøres imidlertid unntak i forbindelse med gjennomgangen av tvangsdekning; her vil jeg se på utleggspant i krav tilknyttet fraktbrev (punkt 3.5.4). I den senere sammenligningen mellom panterett og tilbakeholdsrett (punkt 5) vil jeg også komme inn på fraktbrev.

⁹⁷ Se punkt 2.3.2

⁹⁸ Selvig (1975) side 51-52

⁹⁹ I punkt 4.2.4 vil vi imidlertid se at dette ikke alltid er tilfelle

3.3 Panterettens rettsvern

3.3.1 Om rettsvern

Rettsvernsreglene må skilles fra gyldighetsreglene gjennomgått ovenfor. Gyldigheten gjelder kun mellom partene og avhenger som vi har sett av at panteretten er stiftet med hjemmel i panteloven. Rettsvern vil kun bli et spørsmål i forhold til gyldig stiftede panteretter og dreier seg om panthavers vern overfor tredjepersoner. Når en panterett har rettsvern er utgangspunktet at panthaver er beskyttet mot senere tredjepersoner som påberoper seg rettsstiftelser i det samme formuesgodet.¹⁰⁰

Fremstillingen videre vil først dreie seg om på hensynene bak rettsvernsreglene (punkt 3.3.2) og deretter hvilke krav rembursbanken må innfri for å få rettsvern for sin panterett i transportdokumentet, de såkalte rettsvernkravene (punkt 3.3.3).

3.3.2 Hensyn bak pantelovens rettsvernsregler

Etter rettsvernsreglene, og i panteloven generelt, går det et grunnleggende skille mellom godtroende omsetningsserververe og kreditorer.¹⁰¹ Kravet til rettsvern henger sammen med panthavers forhold til den sistnevnte gruppen. Som nevnt er panteretten en særrett som gir panthaver en begunstiget stilling i forhold til de andre kreditorene. Dette betyr at der panthaveren benytter seg av sin særrett til dekning vil de andre kreditorene få mindre enn de ellers ville fått.¹⁰² I en utleggssituasjon kan det være at det ved siden av panteretten ikke er noe igjen av verdi å legge beslag på for eventuelle utleggstakere. Tilsvarende vil panthaver i en konkurssituasjon kunne få full dekning, mens de øvrige konkurskreditorene må nøye seg med å dele det som måtte gjenstå av verdier.¹⁰³ Hensynet til de øvrige kreditorene tilsier derfor at det må stilles krav til panteretten. Kravene er formulert som rettsvernkrav og skal nærmere bestemt ivareta hensynet til notoritet og publisitet.

¹⁰⁰ Skoghøy (2008) side 197

¹⁰¹ Ibid. side 197-198

¹⁰² Falkanger (2008) side 53

¹⁰³ Se punkt 3.5.2

3.3.2.1 Notoritet

At en panterett er notorisk betyr at den kan etterprøves. Med dette menes at det bør finnes sikre bevis i forhold til om det har funnet sted en pantestiftelse, stiftelsestidspunktet og panterettens beløp.¹⁰⁴ For utleggspant begjært av offentlige myndigheter og nedtegnet i et offentlig dokument melder det seg sjelden problemer i forhold til notoriteten. Forholdet kan imidlertid være et annet når det gjelder avtalepant ettersom det der i utgangspunktet bare er partene selv som vet om pantsettelsen. I begge tilfeller er det imidlertid påkrevd at panteretten blir gjort notorisk gjennom at panthaver må innfri nærmere bestemte rettsvernkrav. Notoriteten er ment å motvirke at det skjer antedatering eller annen svindel rettet mot pantsetterens øvrige kreditorer. Hvor effektiv den er i så måte, altså hvor sikre bevis som kreves, kan det imidlertid stilles spørsmål ved da det i lovgivningen blant annet godtas såkalte gjorte panteobligasjoner, dvs. pantebrev hvor det kun opplyses om et maksimalbeløp for panteretten.¹⁰⁵

3.3.2.2 Publisitet

At en panterett er publik betyr at den er kjent for en videre krets fra og med stiftelsen.¹⁰⁶ Det er en nær sammenheng mellom notoritet og publisitet, ettersom publisitet omkring panteretten vil gi den en viss notoritet. Formålet med publisitet er imidlertid ikke kun å bidra til å styrke notoriteten. Ønsket om publisitet dreier seg om at eventuelle andre kreditorer skal kunne ta panteretten i betraktning og innrette seg deretter.¹⁰⁷ Kunnskap om panteretten vil kunne være av viktighet for en kreditor som vurderer å yte kreditt til pantsetter og vil i slike tilfeller kunne bidra til en bedre utnyttelse av kreditten. En kreditor som kanskje ikke hadde gitt kreditt på grunn av usikkerheten, vil nå yte kreditt ettersom han føler seg sikker på hvilke andre fordringer skyldneren allerede har stilt sikkerhet for. Videre vil kunnskap om panteretten kunne være viktig for en kreditor som allerede har ytt kreditt, men som nå vurderer å slå pantsetter konkurs for å få panteretten omstøtt.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Falkanger (2008) side 53

¹⁰⁵ Skoghøy (2008) side 177; se forøvrig punkt 3.3.3.4

¹⁰⁶ Falkanger (2008) side 54

¹⁰⁷ Ibid. side 54

¹⁰⁸ Se punkt 3.5.2

Vi ser altså at hensynet til publisitet i utgangspunktet må regnes som et eget selvstendig hensyn ved siden av notoritet. En annen ting er imidlertid at rettsvernskravene som blir oppstilt i lovgivningen tydelig anser publisitet som er et underordnet hensyn. For eksempel kan hensynet til publisitet ikke sies å ha vært tillagt vekt ved rettsvernsreglene for panterett i finansielle instrumenter. Til tross for at informasjonen i Verdipapirsentralen er hemmelig for utenforstående oppnås rettsvern ved registrering i et verdipapirregister, jf. pantel. § 5-7 syvende ledd.

3.3.3 Rettsvernsakten

I pantel. kap. 4 oppstilles det preseptoriske regler for hvordan en panthaver får rettsvern for avtalepanterett i fordringer. For rembursbanken vil rettsvernsakten være delvis forskjellig ut fra om banken har pant i et konnossement eller et rekta-konnossement.

3.3.3.1 Rettsvernsakten for verdipapirer - overlevering

For verdipapirer (konnossementer) fremgår rettsvernskravet av pantel. § 4-1 første ledd. Det følger av bestemmelsen at *”Verdipapirer kan pantsettes som håndpant. § 3-2 annet til fjerde ledd gjelder tilsvarende”*. Panteloven § 3-2 omhandler opprinnelig håndpanterett i løsøre. Det fastsettes i annet ledd første punktum at *”Håndpanterett får rettsvern ved at pantet overleveres til panthaveren eller en annen som påtar seg å sitte med det for panthaveren, slik at eieren ikke selv har hånd om det”*. Poenget med overleveringskravet fremgår av siste del av den siterte setningen, nemlig at pantsetteren ikke lenger skal ha råderetten over panteobjektet.

Å ta fra pantsetter råderetten over panteobjektet kan gjøres på flere måter. Det første alternativet som bestemmelsen angir er at panthaver får overlevert panteobjektet til seg, jf. pantel. § 3-2 annet ledd første punktum. Det er imidlertid ikke nok at panthaver får overlevert panteobjektet dersom pantsetter fortsatt sitter med den reelle rådigheten. Det sentrale med overleveringen er ikke rådighetsoverføringen, men rådighetsberøvelsen.¹⁰⁹ Pantsetter må derfor fratas den faktiske rådigheten over panteobjektet. Ettersom rembursbanken vil få overlevert transportdokumentene til seg når den betaler selger, vil kravet til overlevering antagelig være det mest aktuelle alternativet for rembursbanken.

¹⁰⁹ Brækhus (2005) side 70

Et annet alternativ er at en tredjeperson påta seg å sitte med transportdokumentet for panthaver, jf. pantel. § 3-2 annet ledd første punktum. Tredjepersonen må i så fall opptre på vegne av panthaver og være selvstendig i forhold til pantsetter, ellers vil pantsetter ikke være fratatt rådighetsberøvelsen. For rembursbanken betyr dette at den må være sikker på at tredjepersonen ikke på noen måte er undergitt kjøperens instruksjonsrett, for eksempel i form av å være ansatt hos kjøperen.¹¹⁰ I ordlyden ”påtar seg” ligger det ikke noe krav om et uttrykkelig samtykke, men kun at tredjepersonen forstår at det dreier seg om en håndpantsettelse (og hva dette innebærer) og mottar gjenstanden uten å protestere.¹¹¹

I tillegg kan rettsvernkravet innfris i form av såkalt nøkkelpant, jf. pantel. § 3-2 annet ledd annet punktum. Nøkkelpant går ut på at panthaver får overlevert til seg nøkkelen til et lukket området hvor pantet oppbevares. I forhold til rembursbanken kan vi for eksempel se for oss at banken får overlevert nøkkelen til en safe/bankboks hvor transportdokumentet oppbevares. Panteretten er like fullt rettsvernet selv om panthaver ikke får tilgang til det lukkede området uten at pantsetter er med.¹¹² Dersom pantsetter sitter med en duplikatnøkkel og panthaver kan bebreides for ikke å ha sikret seg mot at pantsetter på egenhånd får tilgang til det lukkede området, er derimot ikke rettsvernkravet innfridd.¹¹³

Det følger av panteloven § 3-2 annet ledd annet punktum at rettsvern også kan sikres ved ”(...) lignende tiltak som fører til at eieren taper rådigheten over pantet”. Praktisk i rembursbankens situasjon vil være en påtegning om pantsettelsen på transportdokumentet. Dette er imidlertid ikke ansett som tilstrekkelig for å få rettsvern.¹¹⁴

Ovenfor fremgikk det at rettsvernkravet skal ivareta hensynet til notoritet (og publisitet).¹¹⁵ Det kan derfor sies å være et paradoks at man for konnossementer har valgt en regel om håndpant. Ved små gjenstander, slik som transportdokumenter, kan en objektiv konstatering

¹¹⁰ Skoghøy (2003) side 221

¹¹¹ Ibid. side 221

¹¹² Ibid. side 222

¹¹³ Ibid. side 222

¹¹⁴ Brækhus (2005) side 139

¹¹⁵ Se punktene 3.3.2.1 og 3.3.2.2

av tidspunktet for overleveringen være vanskelig eller umulig.¹¹⁶ Dette gjør at overlevering vil ha en begrenset notoritetsvirkning. Overlevering har heller ingen nevneverdig publisitetsvirkning ettersom panthaver og pantsetter kan velge å holde overleveringen skjult.¹¹⁷ Bakgrunnen for håndpantregelen er at lovgiver ikke ønsket en økning av pantsettelse i løsøre. Regelen virker således restriktiv ettersom folk vil være tilbakeholdne med å pantsette formuesgjenstander de trenger i hverdagen.¹¹⁸ Dette hensynet vil imidlertid ikke ha betydning ved pant i transportdokumenter ettersom kjøper først trenger dokumentet når varen er ankommet bestemmelsesstedet. Det kan imidlertid være ønskelig at pantsettelsesadgangen også er noe begrenset for konnossementer ettersom de personlige kreditorene også har behov for dekning.

3.3.3.2 Rettsvernsakten for innløsningspapirer – overlevering og notifikasjon

Pantsettelse av innløsningspapirer følger regelen i pantel. § 4-2. Det fremgår av bestemmelsens annet ledd første punktum at *”Panteretten får rettsvern etter reglene om håndpant i § 3-2 annet og tredje ledd, når det dessuten er gitt melding til den forpliktete etter papiret etter reglene i § 4-5”*. Vi ser altså at rembursbanken i forhold til rekta-konnossementer både må overlevere dokumentet og notifisere transportøren for å få rettsvern for sin panterett.

Meldingen om pantsettelsen må gis av enten panthaver eller pantsetter, eller av noen som har fullmakt til å representere disse.¹¹⁹ Meldingen gis til skyldneren, eventuelt skyldnerens fullmektig.¹²⁰ Skyldneren har derimot ingen bestemmelsesrett over pantsettelsen.¹²¹ I Rt 1992 492 ble det således fastsatt at skyldneren ikke kan nekte å akseptere pantsettelsen så fremt kravet er overdragelig. Meldingen kan gis etter at kravet er oppstått eller på forhånd.¹²² I begge tilfeller vil den ikke anses for å være gitt før den er brakt frem til skyldneren på en slik

¹¹⁶Brækhus (2005) side 75

¹¹⁷ Ibid. side 75

¹¹⁸ Ibid. side 76

¹¹⁹ Skoghøy (2003) side 401

¹²⁰ Ibid. side 401

¹²¹ Ibid. side 401

¹²² Ibid. side 401

måte at han under normale omstendigheter umiddelbart ville vært i stand til å gjøre seg kjent med meldingen.¹²³ Det kreves imidlertid ingen noen form for bekreftelse fra skyldneren på at han har mottatt meldingen.¹²⁴ I forhold til de formelle kravene til meldingen følger det av forarbeidene til panteloven at den kan gis både skriftlig og muntlig samt at det ved muntlig avgivelse ikke er et krav at skyldneren noterer den ned.¹²⁵ Videre må det alltid fremgå tre ting av meldingen: hvilket krav den gjelder, at kravet er pantsatt og til hvem det er pantsatt.¹²⁶

Regelen i pantel. § 4-5 omhandler avtalepant i enkle pengekrav. Bakgrunnen for det oppstilte kravet til notifikasjon er at pantsetteren på denne måten mister både kvitterings- og overføringslegitimasjonen, jf. gbl. §§ 27 og 29 annet ledd.¹²⁷ Ettersom notifikasjonen fratar pantsetteren rådigheten over fordringen må overleveringskravet i pantel. § 4-2 ha en annen begrunnelse enn under pantel. § 4-1. Kravet til overlevering antas dermed å være begrunnet i at det for panthaver er nødvendig ha rekta-konnossementet i hende ved en eventuell dekningsaksjon, da skyldneren kun utleverer mot fremvisning av rekta-konnossementet.¹²⁸

3.3.3.3 Konflikt: Bankens sikkerhet og kjøperens behov for godset

På bakgrunn av rettsvernskravene kan det oppstå en konflikt mellom bankens sikkerhet og kjøperens behov for varen i de tilfeller der kjøper er avhengig av å selge varen videre for å kunne innfri rembursbankens fordring. En slik situasjon kunne enkelt blitt løst dersom kun rembursbankens og kjøperens interesser skulle hensynstas. Forholdet til tredjepersoner virker imidlertid kompliserende da en ny kjøper vil ikke risikere at andre sitter med rettigheter i varen og rembursbanken ikke vil risikere å miste sin sikkerhet i varen.¹²⁹

¹²³ Ibid. side 402

¹²⁴ Ibid. side 402

¹²⁵ Ot.prp. nr 108 (2000-2001) side 75; Skoghøy (2003) side 402

¹²⁶ Skoghøy (2003) side 381

¹²⁷ Se punkt 3.2.3.2

¹²⁸ Skoghøy (2003) side 381-382; Se punkt 3.2.3.3; Lilleholt (1988) side 330 stiller imidlertid spørsmål ved om begge rettsvernsaktene egentlig er nødvendig

¹²⁹ Gorton (1980) side 222

I engelsk og amerikansk rett er man tilbøyelig til å la en håndpanterett bestå selv om pantsetter får igjen rådigheten for en bestemt tid og et bestemt formål.¹³⁰ I engelsk rett kan man i slike tilfeller utstede såkalte ”letters of trust”.¹³¹ Konstruksjonen går ut på at en rembursbank med pant i transportdokumentet gir fra seg dokumentet til en kjøper eller tredjeperson, mot at kjøper/tredjepersonen lover å holde dokumentet eller kjøpesummen (ved et eventuelt salg) ”in trust” for banken.¹³²

Ordningen ble vist til i Rt. 1985 s. 828, men dommen har senere ikke blitt fulgt opp. I norsk rett må vi dermed følge utgangspunktet om at selv kortvarige avbrudd av besittelsesforholdet gjør at rettsvernet faller bort.¹³³ Rettsvernskravet anses således ikke som innfridd før kjøper på ny overleverer transportdokumentet til rembursbanken.¹³⁴ Dersom rembursbanken gir fra seg konnossementet til kjøper kan banken kun stole på kjøpers løfte om å innfri bankens fordring så snart han har fått solgt varen.¹³⁵ Eventuelt kan rembursbanken sette som betingelse for overgivelse av transportdokumentet at kjøper kommer overens med sin avtalepart om at betaling skal skje direkte til rembursbanken.¹³⁶

3.3.3.4 Spesialitetsprinsippet

Spesialitetsprinsippet er hjemlet i pantel. § 1-4 første ledd. Det følger av pantel. § 1-4 første ledd første punktum at *”En panterett får bare rettsvern når det er fastsatt et bestemt beløp eller et høyeste beløp for pantekravet, hvis ikke annet følger av denne lov”*. Det er særlig to grunner bak dette rettsvernskravet. For det første vil lovgiver minske risikoen for at panthaver skal hevde at panteretten gjelder et større beløp enn den egentlig gjør.¹³⁷ Det kan imidlertid spørres hvor effektivt spesialitetsprinsippet er i så måte da gjorte pantebrev, hvor man bare fastsetter et høyeste beløp, ikke skaper noen notoritet for de alminnelige usikrede

¹³⁰ Røsæg (1985) side 147

¹³¹ Ibid. side 147; Gorton (1980) side 222

¹³² Gorton (1980) side 222

¹³³ Skoghøy (2003) side 220

¹³⁴ Ibid. side 220

¹³⁵ Gorton (1980) side 222

¹³⁶ Ibid. side 222

¹³⁷ Falkanger (2008) side 35

kreditorene.¹³⁸ Hvor stor gjelden var på realisasjonspunktet vil i slike tilfeller måtte avgjøres på grunnlag av partenes påstander og eventuelle bevis.¹³⁹ For det andre vil kreditorer som vurderer om de skal yte kreditt mot annenprioritets sikkerhet (eller dårligere) få et bedre vurderingsgrunnlag.¹⁴⁰ Sann sett bygger spesialitetsprinsippet videre på hensynet til publisitet, ved at man vil få en bedre utnyttelse av panteobjektets kredittgrunnlag.

Spesialitetsprinsippet er imidlertid uten betydning for rembursbanken ettersom prinsippet ikke gjelder for verdipapirer og innløsningspapirer, jf. pantel. § 3-2 annet og tredje ledd, jf. pantel. §§ 4-1 og 4-2. Begrunnelsen for dette henger sammen med de øvrige rettsvernkravene til pant i verdipapirer og innløsningspapirer. Tanken er at det skal være mulig å etablere en rettsvernet panterett gjennom overlevering og notifikasjon uten at man har noe skriftlig grunnlag.¹⁴¹ I teorien har man imidlertid stilt seg kritisk til begrunnelsen. Skoghøy mener at det ved håndpantsettelse burde stilles som rettsvernkrav at det foreligger en skriftlig panteavtale som angir et bestemt beløp eller høyeste beløp for pantekravet.¹⁴² Brækhus synes også å støtte en slik spesifisering i forbindelse med håndpantsettelse av verdipapirer.¹⁴³

Selv om det ikke stilles krav til oppgivelse av et maksimalbeløp for pantekravet blir dette imidlertid ofte gjort i forbindelse med notifikasjonen til skyldneren.¹⁴⁴ I Rt. 2000 s. 1043 (Vallerudtoppen) ble det fastsatt at slik praksis ikke vil danne noen begrensning for hvilket beløp panthaver har rettsvern for. Også på dette punktet er imidlertid Brækhus uenig da han mener at en bindende beløpsspesifisering vil kunne etableres ved partenes egne disposisjoner.¹⁴⁵ At beløpsspesifiseringen ikke anses som bindende utelukker derimot ikke at panthaver kan binde seg overfor en etterstående panthaver til ikke å utvide omfanget av panteretten.¹⁴⁶

¹³⁸ Brækhus (2005) side 264

¹³⁹ Ibid. side 264

¹⁴⁰ Falkanger (2008) side 35

¹⁴¹ Skoghøy (2008) side 155

¹⁴² Ibid. side 155

¹⁴³ Brækhus (2005) side 265

¹⁴⁴ Skoghøy (2008) side 155

¹⁴⁵ Brækhus (2005) side 266-267

¹⁴⁶ Skoghøy (2008) side 157

3.4 Panterettens rettsvirkninger på sikringsstadiet

Det forutsettes i det følgende at rembursbankens panterett i transportdokumentet er gyldig stiftet og at rettsvernet er brakt i orden. Spørsmålet videre er således hvilken rådighet rembursbanken har over pantet før den underliggende fordringen forfaller, dvs. mens panteretten er på *sikringsstadiet*.¹⁴⁷

Pantel. kap. 1 oppstiller regler for pantsetters og panthavers rådighet over pantet på sikringsstadiet. Utgangspunktet for reglene er tanken om at pantets verdi skal opprettholdes, hvilket må sies å være i både panthaver og pantsetters interesse.¹⁴⁸ Ikke alle reglene er imidlertid like relevante for rembursbankens del. Eksempelvis vil varen normalt ikke gi noen form for avkastning, sml. pantel. § 1-6. Det vil heller ikke være aktuelt for rembursbanken å utnytte varen da den befinner seg hos transportøren, sml. pantel. § 1-7. Derimot forplikter pantel. § 1-7 rembursbanken til å oppbevare dokumentet på en slik måte at det ikke blir utsatt for skade.¹⁴⁹

Reguleringen av panthavers rettslige disposisjoner over pantet er av større betydning for rembursbanken. Hovedregelen er at panteretten kan overdras, jf. pantel. § 1-10 første ledd. Fra dette utgangspunktet gjøre imidlertid bestemmelsen unntak for tilfeller der et forbud mot overdragelse enten er avtalt mellom partene eller fremgår av forholdet, jf. pantel. § 10-1 første ledd. For rembursbanken sin del vil det være naturlig å tenke seg at et eventuelt forbud vil følge av pantsettelsesavtalen.¹⁵⁰ Dersom dette ikke er tilfellet vil det måtte sees hen til forholdene i det konkrete tilfellet.

Det kan være forskjellige grunner bak rembursbankens ønske om å overdra panteretten. For eksempel kan det tenkes situasjoner der banken har behov for at den utestående kreditten innfris øyeblikkelig. En annen årsak kan være at rembursbanken er usikker på kjøpers evne til å innfri fordringen og derfor ønsker å overdra panteretten for å sikre seg oppgjør (om enn med

¹⁴⁷ Falkanger (2008) side 75

¹⁴⁸ Ibid. side 75

¹⁴⁹ Skoghøy (2003) side 110-111

¹⁵⁰ Se punkt 3.2.2

tap). Særlig den sistnevnte grunnen vil være aktuell da det kan gå forholdsvis lang tid mellom inngåelse av rembursavtalen, rembursbankens betaling til selger og kjøpers innfrielse av rembursbankens fordring. I løpet av denne tiden kan kjøpers økonomi endre seg.

Når panteretten overdras er det en sterk presumsjon for at det underliggende kravet følger med.¹⁵¹ Hvis dette ikke skjer vil vilkårene for bruk av panteretten fortsatt avhenge av det underliggende forhold. Dette innebærer at den nye panthaveren kun kan kreve dekning dersom kjøperen misligholder rembursbankens fordring.¹⁵² Skulle derimot kjøper innfri den underliggende fordringen vil både fordringen og panteretten falle bort.¹⁵³ Overdragelse av panteretten uten samtidig overdragelse av den fordringen panteretten skal sikre er derfor lite hensiktsmessig for den nye panthaverens del. Forholdet vil her være det samme ved en eventuell frempantsettelse av panteretten etter pantel. § 1-10. Rembursbanken vil imidlertid kunne ende opp med å få betalt både av den nye panthaveren (for overdragelsen av panteretten) og av kjøper (som innfrielse av den underliggende fordringen).

Dersom den underliggende fordringen overdras er formodningen at overdragelsen omfatter panteretten.¹⁵⁴ Videre følger det av pantel. § 1-10 annet ledd at dersom den underliggende fordringen ikke kan avhendes, gjelder det samme for panteretten. Det samme begrensningen gjelder da også for frempantsettelse, jf. pantel. § 1-3 annet ledd. Bakgrunnen for denne begrensningen er nettopp den nære sammenhengen mellom panteretten og den underliggende fordringen. Regelen må imidlertid antagelig nyanseres. Blir den underliggende fordringen innfridd av en annen enn den som i siste omgang skal bære tapet (for eksempel kausjonist med regressrett) trer den som innfrir kravet inn som ny kreditor og får panteretten overført til seg.¹⁵⁵ For rembursbanken vil det i slike tilfeller være snakk om en ufrivillig overdragelse av bankens panterett i transportdokumentet.

¹⁵¹ Skoghøy (2008) side 278

¹⁵² Ibid. side 278

¹⁵³ Ibid. side 278

¹⁵⁴ Ibid. side 278

¹⁵⁵ Ibid. side 278

3.5 Panterettens rettsvirkninger på dekningsstadiet

3.5.1 Innledning – om dekningssalg

I denne delen av oppgaven skal det sees nærmere på rembursbankens adgang til å begjære tvangsdekning i transportdokumentene. Vi har nå passert sikringsstadiet og er over i *dekningsstadiet*. Hvor rembursbanken har avtalepant i et konnossement og rekta-konnossement blir det et spørsmål om panterealisasjon, noe som vil ha særlig betydning der kjøper er konkurs (se punkt 3.5.2 og punkt 3.5.3). Vi har tidligere sett at rembursbanken ikke kan få avtalepant i fraktbrev.¹⁵⁶ Spørsmålet blir dermed om rembursbanken har rett til å begjære utleggspant (se punkt 3.5.4).

Tvangsdekning er kun aktuelt der kjøper misligholder den underliggende fordringen. Mislighold av en fordring foreligger når kravet er forfalt, men ikke innfridd (helt eller delvis).¹⁵⁷ Det må imidlertid gjøres unntak for såkalt kreditormora, dvs. hvor det er forhold på kreditors side som forårsaker den manglende betalingen.¹⁵⁸ Selv om en fordring misligholdes vil tvangsdekning kun bli aktuelt i en veldig liten del av det samlede antall panterettigheter, da fordringer i de aller fleste tilfeller blir betalt frivillig om enn for sent.¹⁵⁹ Hvor fordringen blir betalt frivillig kan imidlertid bevisstheten om tvangsdekning nok ha virket inn.

Reglene om panterealisasjon finnes i tvangsfullbyrdelsesloven av 26. juni 1992 nr. 86 (tvangsl.). Loven er preceptorisk, dvs. at den som søker namsmyndighetenes assistanse er bundet av tvangslovens saksbehandlingsregler, jf. tvangsl. § 1-3 første ledd. I tvangsl. § 1-3 annet ledd tredje punktum oppstilles det imidlertid en særregel ”For verdipapirer som er notert på et regulert marked (...)”. Det blir således et spørsmål om særregelen kommer til anvendelse på konnossementer. Ordlyden i tvangsl. § 1-3 annet ledd tredje punktum stammer fra børsloven av 29. juni 2007 nr. 74.¹⁶⁰ Børsloven definerer imidlertid ikke selv hva et verdipapir er, men støtter seg til definisjon som følger av verdipapirhandelloven av 29. juni 2007 nr. 75 (vphl.). I vphl. § 2-2 siktes det til verdipapirer som kan omsettes på kapitalmarkedet.

¹⁵⁶ Se punkt 3.2.3

¹⁵⁷ Brækhus (2005) side 401

¹⁵⁸ Ibid. side 401

¹⁵⁹ Ibid. side 391.

¹⁶⁰ Falkanger/Flock/Waaler (2008) side 65

Dette er et annet verdipapirbegrep enn det lovgiver opererer med i pantel. § 4-1, noe som resulterer i at konnossementer faller utenfor verdipapirhandellovens, og dermed børslovens, definisjon. Dermed vil særregelen i tvangsl. § 1-3 annet ledd tredje punktum ikke komme til anvendelse på konnossementer.

Det er likevel en viss plass for partsavtaler om fremgangsmåten ved tvangsdekningen.¹⁶¹ Et sentralt spørsmål er om rembursbanken og kjøper kan avtale at dekningen skal besørges av andre enn namsmyndighetene. En slik avtale er utelukket før kravet er misligholdt, jf. tvangsl. § 1-3 annet ledd. Det er derimot ingenting i veien for at partene kan inngå en avtale etter at misligholdet er inntrådt. At etterfølgende avtaler skal anses som gyldige følger antitetisk av tvangsl. § 1-3 annet ledd.¹⁶² For rembursbankens del kan man for eksempel se for seg en avtale som angir at tvangsdekning skal skje ved at rembursbanken tiltrer pantet, dvs. inntar kreditorposisjonen ovenfor transportøren.¹⁶³

Namsmyndighetene setter kun i gang en dekningsaksjon der dette begjæres av panthaver.¹⁶⁴ Det følger av tvangsl. § 4-1 første ledd at tvangsdekning kan ”(...) *Begjæres når det foreligger et alminnelig eller særskilt tvangsgrunnlag for kravet, og dette tvangsgrunnlaget er tvangskraftig*”. De alminnelige tvangsgrunnlagene følger av tvangsl. § 4-1 annet ledd, mens særlige tvangsgrunnlag angis i de enkelte dekningskapitler. Hvilket tvangsgrunnlag som er det aktuelle avhenger av den konkrete situasjonen. At tvangsgrunnlaget må være tvangskraftig utgjør et ytterligere vilkår. Vilkåret har en materiell og formell side.¹⁶⁵ Den materielle siden går ut på at fordringen må være forfalt til betaling og misligholdt på det tidspunktet tvangsdekning blir begjært, jf. tvangsl. § 4-4. Her faller betydningen av ordet forfallstid sammen med det man vanligvis legger i ordet oppfyllesestid.¹⁶⁶ Med oppfyllesestiden menes den dagen da oppfyllelse av forpliktelsen senest må finne sted for å være rettidig, som regel

¹⁶¹ Brækhus (2005) side 397

¹⁶² Ibid. side 398

¹⁶³ Skoghøy (2008) side 301; panthavers tiltredelse er hovedregelen ved tvangsdekning i enkle pengekrav, jf. tvangsl. § 1-3 annet ledd og pantel. § 4-6

¹⁶⁴ Brækhus (2005) side 399

¹⁶⁵ Ibid. side 400

¹⁶⁶ Hagstrøm (2011) side 225

det tidspunkt hvis oversittelse representerer mislighold.¹⁶⁷ Utgangspunktet er at oppfyllelsetiden er utløpet av den dagen forpliktelsen ble stiftet.¹⁶⁸ For forpliktelser som bygger på kontrakt beror imidlertid oppfyllelsetiden prinsipalt på en tolkning av kontrakten.¹⁶⁹ Ved remburs vil oppfyllelsetiden normalt være avtalt i rembursavtalen og tilpasset varens ankomst på bestemmelsesstedet da kjøperen normalt ikke vil få overdratt transportdokumentet før han innfrir fordringen.¹⁷⁰

En nærmere gjennomgang av fremgangsmåten ved tvangsdekning avhenger av typen transportdokument. Før dette behandles, skal vi imidlertid se nærmere på noen særtrekk ved pantrealisasjon i konkurs.

3.5.2 Særlig om pantrealisasjon i konkurs

Som nevnt tidligere vil panterettens karakteristik som en særrett komme på spissen hvor skyldner har gått konkurs. Ved konkurs er utgangspunktet at kreditorene opptrer samlet og fordele skyldnerens formue forholdsmessig mellom seg ved dividende.¹⁷¹ Rembursbanken kan derimot holde seg til pantet og få full dekning dersom pantets økonomiske verdi er tilstrekkelig.¹⁷² Kun den delen som ikke dekkes av pantet vil anses som et dividendekrav, jf. dekl. § 8-14. Rembursbanken har imidlertid kun en særrett dersom panteretten er en rett ”(...) som boet må respektere (...)”, jf. dekl. § 8-14. Dersom panteretten er ugyldig, fordi den mangler avtalehjemmel, lovhjemmel eller rettsvern, har rembursbanken kun krav på dividende. Det kan dessuten være at de andre kreditorene krever at panteretten må omstøtes. Omstøtelsesreglene er en særlig gruppe regler om tilsidesettelse av disposisjoner som foretas før boåpning og som forringer skyldneres formuesstilling eller forfordeler fordringshaverne.¹⁷³

¹⁶⁷ Ibid. side 218

¹⁶⁸ Ibid. side 219

¹⁶⁹ Ibid. side 219

¹⁷⁰ Se punkt 5

¹⁷¹ Andenæs (2009) side 10; Falkanger (2008) side 16

¹⁷² Falkanger (2008) side 16

¹⁷³ Andenæs (2009) side 285

Den aktuelle omstøtelsesregelen for rembursbankens panterett er dekl. § 5-7. Det følger av bestemmelsen at pantsettelse som skyldneren har foretatt senere enn tre måneder før fristdagen, kan omstøtes dersom pantsettelsen er stilt for eldre gjeld. Med fristdagen menes i all hovedsak den dagen da konkursbegjæringen kom inn til tingretten, jf. dekl. § 1-2. Pantsettelsen anses generelt sett som foretatt når den fikk rettsvern, jf. dekl. § 5-10 første punktum. Når det kommer til hva som skal anses som eldre gjeld må det skilles mellom to situasjoner.

Med eldre gjeld vises for det første til situasjonen der panteretten avtales etter at gjelden ble pådratt, jf. dekl. § 5-7 bokstav a. For en skyldner som har inngått en kredittavtale vil gjelden anses ”pådratt” ved overgivelse av midlene til skyldneren.¹⁷⁴ Ved remburs vil imidlertid ikke kjøperen få midlene overgitt til seg ettersom rembursbanken betaler direkte til selger. Det vil derfor være naturlig å anse gjelden som pådratt for kjøper idet rembursbanken foretar betalingen. Om gjelden skal defineres som eldre gjeld vil dermed avhenge av om rembursbankens pant i transportdokumentet ble avtalt før eller etter rembursbankens utbetaling. Er panteretten, som tidligere nevnt, avtalt i forbindelse med rembursavtalen vil panteretten ikke kunne omstøtes som sikkerhetsstillelse for eldre gjeld.

Selv om rembursbankens panterett blir avtalt før gjelden anses som pådratt, vil panteretten for det andre kunne omstøtes dersom rettsvernet ikke blir brakt i orden uten unødig opphold etter at gjelden anses som pådratt, jf. dekl. § 5-7 bokstav b. Ettersom rembursbankens betalingsplikt kun inntreffer dersom selger overdrar nærmere angitte dokumenter (herunder transportdokumentet), vil panterett i konnossementer få rettsvern samtidig som gjelden anses som pådratt.¹⁷⁵ Dersom rembursbanken har pant i et rekta-konnossement må transportøren i tillegg notifiseres om pantsettelsen ”uten unødig opphold” etter at rembursbanken betaler selger. Dersom rembursbankens panterett er avtalt i forbindelse med rembursavtalen vil ikke dette vilkåret ikke skape store problemer i praksis.

Selv om rembursbanken har en særrett til dekning, vil det i en konkurssituasjon kunne foreligge en sperrefrist på 6 måneder for panthavers rett til å kreve tvangsdekning, jf. konkursloven av 8. juni 1984 nr. 58 (kkl.) §§ 117 tredje ledd og 17 annet ledd. Under

¹⁷⁴ Ibid. side 336

¹⁷⁵ Se punkt 3.3.3.1

sperrefristen må rembursbanken ha samtykke fra bostyrer til et eventuelt tvangssalg. Formålet med bestemmelsen er å hindre at en pågående panthaver river vekk grunnlaget for en hensiktsmessig avvikling av konkursboet.¹⁷⁶ Sperrefristen kan sees som et eksempel på at reglene som omhandler tvangsdekning er laget med tvangssalg av fast eiendom for øye. Mange av de varene som transportdokumentene gjelder, for eksempel frukt og grønt, vil ikke tåle å ligge stille over en lengre periode. Tvangsloven oppstiller imidlertid i § 10-3 annet ledd et generelt prinsipp om at tvangsdekning skal gjennomføres på den måte som antas å gi størst utbytte. Dersom panteobjektet vil tape seg i verdi ved å ligge i ro i 6 måneder, taler nevnte prinsipp for at bostyrer ikke benytter seg av retten til å nekte tvangssalg.

3.5.3 Tvangsdekning i konnossementer og rekta-konnossementer

Fremgangsmåten ved tvangsdekning av fordring med pantesikkerhet i konnossementer og rekta-konnossementer reguleres av tvangsl. kap. 10. Kapitlets anvendelsesområde er negativt avgrenset til formuesgoder som ikke er løsøre, realregistrert løsøre, adkomstdokument til leierett eller borett til husrom, jf. tvangsl. § 10-1. Tilfeller som fanges opp av tvangsl. kap. 10 er dermed tvangsdekning i pengekrav, krav på naturalytelser, krav i forskjellige begrensede rettigheter og andre rettigheter som det ikke kan tas avtalepant i.¹⁷⁷ Krav tilknyttet konnossementer og rekta-konnossementer er krav på varer og vil dermed falle inn bestemmelsen.

For at rembursbanken skal kunne begjære tvangsdekning i konnossementer og rekta-konnossementer må det, som nevnt ovenfor, foreligge et tvangskraftig tvangsgrunnlag. Tvangsl. § 10-2 oppstiller særskilte tvangsgrunnlag. Disse vil alltid være å foretrekke ettersom panthaver slipper å gå veien om domstolene.¹⁷⁸ Det følger av tvangsl. § 10-2 første ledd bokstav a at avtalepant med rettsvern etter pantelovens kapittel 4 utgjør et særskilt tvangsgrunnlag. For en rembursbank med pant i et konnossement eller rekta-konnossement vil derfor ikke tvangsgrunnlaget skape store praktiske problemer.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Andenæs (2009) side 433

¹⁷⁷ Falkanger/Flock/Waaler (2008) side 609-610

¹⁷⁸ Brækhus (2005) side 400; tvangsl. § 4-1 første ledd

¹⁷⁹ Se punkt 3.3.3.1 og punkt 3.3.3.2

Tvangsfullbyrdelsesloven § 10-2 første ledd bokstav a gjør imidlertid unntak for skadesløspantsettelse. Skadesløspantsettelse vil kun utgjøre et særskilt tvangsgrunnlag dersom kravets omfang er fastsatt ved dom eller annet tvangsgrunnlag. Ved skadesløspantsettelse blir det utformet et skadesløsbrev. Skadesløsbrevet skiller seg fra andre pantebrev ved at det ikke inneholder noen skylderkjøring og har tradisjonelt vært benyttet i tilfeller hvor det mellomværende som skal sikres med pant er fluktuerende eller har fremstått som usikkert eller ubestemt på pantsettelsestidspunktet.¹⁸⁰ Dette vil normalt ikke være tilfellet ved rembursbankens kredittytelse da rembursbanken innfrir en spesifikk kjøpesum på kjøpers vegne. Unntaket for skadesløspantsettelse vil derfor normalt ikke komme til anvendelse ved remburs.

Hva gjelder måten tvangsdekningen skal gjennomføres på må det skilles mellom de forskjellige panteobjektene som går inn under kapittel 10, jf. tvangsl. § 10-3 annet ledd. Dekning i omsettelige verdipapirer reguleres av tvangsl. § 10-4. Konnossementer er ikke å regne som omsettelige verdipapirer.¹⁸¹ Konnossementer faller også utenfor tvangsl. § 10-7 som omhandler tvangsdekning i pengekrav og tvangsl. § 10-12 som omhandler tvangsdekning i penger. Tvangsdekning i pant i konnossementer faller dermed inn under tvangsl. § 10-13. Bestemmelsen er en sekkebestemmelse for tvangsdekning i andre formuesgoder enn de ovenfor nevnte og omfatter derfor også rekta-konnossementer.

Etter tvangsl. § 10-13 skal dekning skje på den måten namsmannen bestemmer, men ikke uten at namsmannen på forhånd har fremlagt de forskjellige alternativer til partene. Felles for formuesgodene som faller inn under bestemmelsen er at de ofte er tungt omsettelige.¹⁸² Namsmannen er derfor gitt betydelig frihet til å velge dekningsmåte. Bestemmelsen oppstiller i alt fem ulike dekningsalternativer: salg, utleie, anvisning til innkreving, rettighetsutøvelse ved bestyrer og tvangsauksjon. Som tidligere nevnt er det et overordnet prinsipp at tvangsfullbyrdelsen alltid skal skje på den måten som antas å ville gi størst mulig utbytte, jf. tvangsl. § 10-3 annet ledd. For tvangsdekning i pant i konnossementer og rekta-konnossementer vil trolig namsmannen og partene gjennomgående være samstemte om at salg er det beste alternativet.

¹⁸⁰ Skoghøy (2008) side 178

¹⁸¹ Se punkt 3.5.1

¹⁸² Falkanger/Flock/Waaler (2008) side 646

3.5.4 Tvangsdekning i krav tilknyttet fraktbrev

Hvor rembursbanken sitter med et fraktbrev og således ikke kan sikre seg ved pant i transportdokumentet, kan banken søke dekning for sin fordring ved å begjære utlegg, jf. tvangsl. § 7-1 første ledd. Utlegg tas ved at det stiftes panterett for kravet (utleggspant), jf. tvangsl. § 7-1 annet ledd annet punktum. Utleggspant kan oppdeles i to hovedtyper ut fra av hvem som stifter utlegget: skifteutlegg og namsutlegg, sml. pantel. § 5-1. Det er namsutlegg som vil være aktuelt for rembursbanken siden dette er utlegg stiftet av namsmannen som et ledd i en inndrivelses-prosess.¹⁸³

Utgangspunktet er at det kan tas utlegg i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden og som kan omgjøres i penger, jf. tvangsl. § 7-1 annet ledd første punktum og dekl. § 2-2. Dette betyr at utlegg også kan tas i formuesgoder som det ikke er adgang til å ta avtalepant i. Som gjennomgått tidligere i oppgaven kan rembursbanken ikke få avtalepant i krav tilknyttet fraktbrev da panteloven kun gir hjemmel for avtalepant i enkle pengekrav.¹⁸⁴ Pantel. § 5-7 gir derimot hjemmel for utleggspant i enkle krav. Med ”enkle krav” sikter bestemmelsen ikke bare til enkle pengekrav, men også andre krav.¹⁸⁵ Vilkåret er at kravet ikke faller inn under pantel. § 5-7 nr. 1 til 4 og at kravet kan være gjenstand for kreditorbeslag. For rembursbanken betyr dette at banken kan begjære utlegg i krav tilknyttet fraktbrev. At rembursbanken normalt sett ønsker utlegg i nettopp kravet på varen (og ikke selve varen for eksempel), henger sammen med at banken vil kunne få en prioritetsmessig fordel.¹⁸⁶

For at rembursbanken skal kunne begjære utlegg i krav tilknyttet fraktbrev må banken ha et tvangskraftig tvangsgrunnlag for sin fordring på kjøper, jf. tvangsl. § 7-1 første ledd. Særskilte tvangsgrunnlag for utlegg fremgår av tvangsl. § 7-2, men ingen av disse vil være aktuelle for rembursbanken. Dermed må det sees hen til de alminnelige tvangsgrunnlagene oppstilt i tvangsl. § 4-1 annet ledd, dvs. dommer fra norske domstoler og likestilte avgjørelser. En rettsprosess kan bli både ta tid og bli dyr for rembursbanken (og kjøper i sin rolle som

¹⁸³ Brækhus (2005) side 33

¹⁸⁴ Se punkt 3.2.3.4.a

¹⁸⁵ Skoghøy (2003) side 469

¹⁸⁶ Se punkt 5

bankkunde) da dommen først utgjør et tvangskraftig tvangsgrunnlag når den er rettskraftig, jf. tvangsl. § 4-12 første ledd, sml. tvl. § 19-14. Av tvangsl. § 4-12 annet ledd første punktum følger det imidlertid at utlegg kan begjæres selv om dommen ikke rettskraftig.

Utlegg blir stiftet ved at det avholdes en utleggsforretning, jf. tvangsl. kap. 7. Også utleggspant må imidlertid gå fri av omstøtelsesreglene for at den skal respekteres av de andre kreditorene. I motsetning til avtalepant, vil utlegg alltid være å anse sikkerhetsstillelse for eldre gjeld. Utlegg reguleres derfor av en egen objektiv omstøtelsesregel, jf. deknsl. § 5-8.¹⁸⁷ Det følger av deknsl. § 5-8 at utlegg ikke har rettsvirkning ovenfor boet dersom det blir stiftet senere enn tre måneder før fristdagen. I likhet med avtalepant vil fristdagen i hovedsak være den dagen da konkursbegjæringen kom inn til tingretten og utlegget vil være å anse som stiftet fra det fikk rettsvern, jf. deknsl. §§ 1-2 og 5-10 annet punktum. Det følger av pantel. § 5-7 femte ledd at utlegg i enkle krav får rettsvern etter reglene i pantel. § 4-5. Pantel. § 4-5 oppstiller som rettsvernskrav at skyldneren må ha blitt notifisert om pantsettelsen. For at rembursbankens utlegg ikke skal bli omstøtt, må altså transportøren ha fått melding om utlegget senest tre måneder før konkursbegjæringen kom inn til tingretten.

I forhold tvangsl. § 10-1 er det uten betydning om panteretten er stiftet ved avtale, utlegg eller lov.¹⁸⁸ Ved tvangsdekning av fordring med utleggspant i enkelt krav tilknyttet fraktbrev vil derfor fremgangsmåten være regulert av tvangsl. kap. 10. For at rembursbanken skal kunne begjære tvangsdekning i utlegget, må det foreligge et tvangskraftig tvangsgrunnlag, jf. tvangsl. § 10-1 første ledd. Utlegg med rettsvern etter pantel. kapittel 5 anses som et særskilt tvangsgrunnlag, jf. tvangsl. § 10-2 første ledd bokstav b. Som tidligere nevnt vil dette være når transportøren er blitt notifisert om utlegget. Hadde det ikke foreligget en slik adgang til direkte dekning ville en utleggstaker måttet gå veien om domstolene to ganger. En rettsprosess vil som sagt medføre store kostnader og mye tid. Rembursbankens fordel ved at et rettsvernet utlegg gir adgang til direkte dekning, mister imidlertid litt av sin betydning da rembursbanken ikke kan bruke utlegget som realisasjonsgrunnlag før dommen som stadfestet

¹⁸⁷ Deknsl. § 5-8 omfatter også utlegg på grunnlag av en ennå ikke rettskraftig avgjørelse, sml. tvangsl. § 4-12 annet ledd.

¹⁸⁸ Falkanger/Flock/Waaler (2008) side 609

pengekravet er rettskraftig, jf. tvangsl § 11-2 annet ledd annet punktum.¹⁸⁹ Tvangsdekningen vil også for utlegg gjennomføres i samsvar med tvangsl. § 10-13.¹⁹⁰

4 TRUSLER MOT REMBURSBANKENS PANTERETT

4.1 Innledning

Under punkt 3 så vi nærmere på selve panteretten, dvs. stiftelse av panteretten, rettsvernkravene og panterettens rettsvirkninger på sikringsstadiet og dekningsstadiet. Under punkt 4 skal jeg redegjøre for truslene mot rembursbankens panterett, nærmere bestemt truslene mot bankens rett til transportdokumentet og etter transportdokumentet. Fremstillingen deles opp etter hvem som utgjør trusselen: utenforstående tredjepersoner (punkt 4.2) eller transportøren (punkt 4.3).

4.2 Trusler mot rembursbankens panterett - tredjepersoner

4.2.1 Innledning

Tredjepersoner utgjør en trussel mot rembursbankens panterett dersom de har kolliderende rettigheter i transportdokumentet. Sin rettighet i transportdokumentet kan tredjepersonen ha ervervet på flere vis, hvorav de viktigste er avhendelse fra noen som har rett til transportdokumentet og inndrivelse av penger fra en som har rett til transportdokumentet.¹⁹¹ Det rettslige utgangspunktet ved slike rettighetskonflikter er prinsippet om at *”ingen kan overføre større rett enn han selv har”*, i noen tilfeller presisert til *”først i tid, best i rett”*.¹⁹² I visse unntakstilfeller kan imidlertid tredjepersoner som erverver formuesgodet få en bedre rett til formuesgodet enn det avhenderen/skyldneren selv hadde.¹⁹³ Hvor tredjepersonen får en slik forbedret posisjon vil dette gå ut over den som egentlig besitter denne retten. Det vil dermed oppstå en konflikt mellom tredjepersonen og den egentlige rettighetshaveren. En slik konflikt

¹⁸⁹ Dermed mister også tvangsloven § 4-12 annet ledd første punktum litt av sin betydning

¹⁹⁰ Se punkt 3.5.3

¹⁹¹ Lilleholt (1999) side 15; ved inndrivelse av penger vil kreditoren erverve en rett til transportdokumentet gjennom utlegg, se for øvrig punkt 3.5.4

¹⁹² Falkanger (2013) side 553

¹⁹³ Lilleholt (1999) side 15; Falkanger (2013) side 555

må nødvendigvis ende med at den enes rettighet blir nedskåret eller utslettet.¹⁹⁴ Der tredjepersonen går seirende ut av konflikten sier vi at tredjepersonen har utført et ekstinktivt erverv av rembursbankens panterett, også kjent som ekstinksjon.¹⁹⁵

Ekstinksjonsreglene vil være forskjellige i forhold til de ulike tredjepersoner, og det går et grunnleggende skille mellom alminnelige usikrede kreditorer og omsetningsserververe.¹⁹⁶ Utgangspunktet for kreditorer er at de kan ta beslag i alt som reelt sett tilhører debitor, jf. dekn. § 2-2. Regelen må imidlertid sees i sammenheng med rettsvernsreglene. Hvor rembursbanken har en rettsvernet panterett betyr dette i hovedsak at den er vernet mot kjøpers alminnelige kreditorer. Ettersom jeg allerede har behandlet rettsvernsreglene for pant i transportdokumenter samt når rettsvernet må være etablert for å unngå kreditorekstinksjon, vil kreditorekstinksjon ikke drøftes nærmere i det følgende.¹⁹⁷ Fremstillingen vil derfor dreie seg om omsetningsserververe.

Når det skal tas stilling til konflikten mellom den egentlige rettighetshaveren og en omsetningsserverver kan dette gjøres ut fra to synsvinkler. For det første kan vi se konflikten fra den egentlige rettighetshavers ståsted og spørre hvilket vern han har mot å miste sin rettighet til en for ham utenforstående tredjeperson.¹⁹⁸ For det andre kan vi se konflikten fra tredjepersonens ståsted og spørre hva som skal til for at han vinner en bedre rett til formuesgodet enn den avhender satt med.¹⁹⁹ I det følgende vil vi alltid se konflikten ut fra den sistnevnte synsvinkelen. Det forutsettes at rembursbanken med sin panterett utgjør den egentlige rettighetshaveren til transportdokumentet og at omsetningsserververens rett tilkommet senere.

¹⁹⁴ Lilleholt (1999) side 17

¹⁹⁵ Ibid. side 17

¹⁹⁶ Skoghøy (2008) side 197-198; i punkt 3.3.2 så vi at dette skillet også gjaldt for pantereglene

¹⁹⁷ Se punktene 3.3.3 og 3.5.2

¹⁹⁸ Lilleholt (1999) side 16

¹⁹⁹ Ibid. side 16

4.2.2 Hensyn bak ekstinksjon

Hensynet til avhenderens legitimasjon er det sentrale hensynet bak godtroekstinksjon. Begrepet legitimasjon angir den rett en person synes å ha utad, altså personens ytre skinn av rett.²⁰⁰ Legitimasjonen må sees i forhold til personens egentlige rett, dvs. den rett som han har etter de underliggende forhold.²⁰¹ Det vil ofte være samsvar mellom en persons egentlige rett og legitimasjon, men det hender at vedkommendes egentlige rett ikke er så omfattende som man kan få inntrykk av. Med andre ord kan legitimasjonen gi personen et større ytre skinn av rett til å råde over formuesgodet enn det hans egentlige rett tilsier. I ekstinksjonstilfeller vil en omsetningsserverver bli stilt som om legitimasjonen ga uttrykk for avhenderens egentlige rett, med andre ord vil avhenderens faktiske legitimasjon bli bygget ut til en rettslig legitimasjon.²⁰²

Det er flere årsaker til at man velger å la en omsetningsserverver vinne rett på bakgrunn av avhenderens faktiske legitimasjon. Hensynet til omsetningslivets behov for sikkerhet trekkes gjerne frem. Det er tryggere å kjøpe noe når man ikke risikerer å måtte levere det fra seg.²⁰³ Hensynet kommer særlig sterkt inn overfor formuesgjenstander som har til formål å bli omsatt, for eksempel verdipapirer.²⁰⁴ Videre vil ekstinksjonsreglene verne om en etablert faktisk virksomhet, noe som vil skape klare rettsforhold.²⁰⁵ Ekstinksjonsregler vil også kunne gjøres mer nyanserte enn en vindikasjonsregel, dvs. en regel som gir den egentlige berettigede rett til å kreve tilbakeført formuesgodet.²⁰⁶ Dette er fordi ekstinksjonsregler, i motsetning til en vindikasjonsregel, vil muliggjøre en skjønnsmessig avgjørelse basert på omsetningserververens aktsomhet og den eldre rettshaverens handlinger for å sikre sin rett.²⁰⁷ Prevensjonshensynet bygger videre på dette. Her er tanken at ekstinksjonsregler vil gi en

²⁰⁰ Falkanger (2013) side 559

²⁰¹ Ibid. side 559

²⁰² Ibid. side 559

²⁰³ Lilleholt (1999) side 30

²⁰⁴ Se punkt 3.2.3.2

²⁰⁵ Lilleholt (1999) side 31

²⁰⁶ Gisle (2007) side 364

²⁰⁷ Lilleholt (1999) side 31; Falkanger (2013) side 554

rettighetshaver en oppfordring til å passe på.²⁰⁸ Således vil rettsregler om ekstinksjon være med på å hindre at det i det hele tatt dukker opp spørsmål om godtroekstinksjon.

Under gjennomgangen av rettsvernsreglene ble det påpekt at publisitet var å anse som et underordnet hensyn.²⁰⁹ Det samme må gjelde i forhold til reglene om ekstinksjon. Her er legitimasjon det sentrale hensynet bak reglene. Publisitet kan imidlertid likevel spille inn på den måten at desto mer publik pantsettelsen er, desto vanskeligere er det for en omsetningsserverver å være i aktsom god tro i forhold til avhenderens legitimasjon.

4.2.3 Retten til transportdokumentet

Når jeg skal gjennomgå konfliktene som omhandler rembursbankens rett til transportdokumentet vil jeg skille mellom to typer ekstinksjonskonflikter: hjemmelmannskonflikter og dobbeltsuksjesjonskonflikter.

4.2.3.1 Hjemmelmannskonflikter

I en hjemmelmannskonflikt vil konflikten stå mellom en omsetningsserverver og avhenderens hjemmelsmann. Konflikten går ut på at avhender som tilsynelatende utledet en rett fra hjemmelsmannen, i virkeligheten ikke satt med en rett til formuesgodet. Tredjepersonens rettighet i det avhendte formuesgodet er således uforenlig med hjemmelsmannens rettighet. Som eksempel kan vi se for oss at rembursbanken har innfridd rettsvernskravet ved at en ansatt sitter med transportdokumentet på bankens vegne, men hvor den ansatte overdrar transportdokumentet videre til en tredjeperson uten å opplyse om rembursbankens panterett. Vi kan også tenke oss en avhender som overdrar til en tredjeperson det han påstår er et rettmessig transportdokument, men som senere viser seg å være forfalskning av rembursbankens transportdokument.

Spørsmålet her er om legitimasjonshensynet må føre til at tredjepersonen ekstingverer rembursbankens panterett. For å finne ut av dette må man differensiere mellom de ulike transportdokumentene.

²⁰⁸ Lilleholt (1999) side 31

²⁰⁹ Se punkt 3.3.2.2

a. Konnossementer

Hjemmelmannskonflikter som dreier seg om konnossementer reguleres av sjøloven § 306. Det følger av sjøl. § 306 annet ledd at *”Den som i god tro har ervervet et ordre- eller ihendehaverkonnossement, plikter ikke å levere det fra seg til den det har kommet bort fra”*. Vi ser at bestemmelsen oppstiller et absolutt vern for den som har fått konnossementet overdratt til seg i god tro. Uttrykket god tro må her tolkes som aktsom god tro, dvs. at omsetningsserververen på overleveringstidspunktet ikke visste eller burde ha visst at det allerede var en rettighetshaver til konnossementet.²¹⁰ Dette betyr at en omsetningsserverver som er i aktsom god tro i forhold til rembursbankens panterett, kan få overdratt til seg et konnossement uten risiko for at rembursbanken kan kreve det tilbake på grunnlag av innsigelser mot avhenderen.

Med sitt absolutte vern går sjøl. § 306 lenger enn det for eksempel godtroloven gjør. I godtrol. § 2 gjøres det blant annet unntak for tyveri. Det er flere årsaker bak det sterke vernet som sjøl. § 306 annet ledd oppstiller. Tradisjonelt skulle vernet være med på å lette omsetningen av varer under transport.²¹¹ I dag er nok en viktigere årsak at transportøren trygt skal kunne ”erhverve” dokumentet og utlevere mot det uten å stå i fare for å senere bli møtt med innsigelser fra rette eier.²¹² Et slikt vern av transportøren er viktig fordi transportøren ikke har noen mulighet til å avstå fra utlevering av varen til innehaveren av konnossementet, jf. sjøl. §§ 292, 302 og 304. Som tidligere nevnt må imidlertid gbl. kap. 2 kunne anvendes analogisk på konnossementer.²¹³ Gbl. § 17 stiller opp innsigelser som den egentlige rettighetshaveren vil ha i behold, herunder at dokumentet er en forfalskning. I tilfellene som bestemmelsen ramser opp vil hensynet til den egentlige rettighetshaveren veie tyngre enn hensynet til skyldneren, da det vil være svært vanskelig for skyldneren å gardere seg mot de oppramsede tilfellene.²¹⁴ I disse tilfellene vil altså rembursbankens bli tillagt en vindikasjonsrett.

²¹⁰ Falkanger/Bull (2010) side 249-250

²¹¹ NOU 2012: 10 side 39

²¹² Ibid. side 39; se punkt 3.2.3.2 hvor det anføres at transportøren i realiteten er den siste erverver av transportdokumentet

²¹³ Se punkt 3.2.3.2

²¹⁴ Villars-Dahl (2005) side 103.

b. Rekta-konnossementer

For rekta-konnossementer finnes det ingen særskilte ekstinksjonsregler. I konflikter som omhandler rettigheter i rekta-konnossementer må man derfor holde seg til utgangspunktet om at ingen kan overføre større rett enn han selv har.²¹⁵ Konsekvensen av dette er at omsetningsserververen ikke vil utgjøre noen trussel ovenfor rembursbankens panterett.

Dersom rembursbanken ikke har rettsvern for sin panterett i rekta-konnossementet, og således ikke har fått det overlevert, ville en kunne sett for seg at en omsetningsserverver som fikk overlevert rekta-konnossementet i god tro av avhender ekstingverte rembursbankens panterett. Regelen er ikke uttrykkelig lovfestet og vil i så fall måtte bygges på ulovfestet rett. Tankegangen vil være at varen som rekta-konnossementet gjelder kan bli ekstingvert på bakgrunn av godtroloven. Ettersom rekta-konnossementet fungerer som en ”nøkkel” til varen bør reglene således være de samme ovenfor rekta-konnossementet.

4.2.3.2 Dobbeltsuksesjonskonflikter

I dobbeltsuksesjonskonflikter står konflikten mellom to omsetningsserververe som har utledet en rettighet til det samme transportdokumentet fra samme person, men der de to rettighetene er uforenlige med hverandre.²¹⁶ Rembursbanken vil ikke sjelden kunne oppleve å møte konkurrerende legitimasjonshavere. Dette er en konsekvens av at sjøl. § 302 annet ledd første punktum fastsetter at ett eksemplar av konnossementet er tilstrekkelig som legitimasjon på bestemmelsesstedet. At flere personer besitter hvert sitt eksemplar vil kunne skje der transportdokumentet utgjøres av et sett av originale dokumenter og selger velger å overdra enkeltdokumenter til forskjellige personer.²¹⁷ I andre tilfeller hvor selger besitter flere sett med originale dokumenter kan han velge å dele ut de forskjellige settene til flere forskjellige personer.²¹⁸

²¹⁵ Se punkt 4.2.1

²¹⁶ Gisle (2007) side 65

²¹⁷ NOU 2012: 10 side 40

²¹⁸ Ibid. side 40

Som ved hjemmelsmannskonfliktene er spørsmålet i det følgende om legitimasjonshensynet må føre til at en tredjeperson ekstingverer rembursbankens panterett. For å finne ut av dette må man differensiere mellom de ulike transportdokumentene.

a. Konnossementer

I situasjoner hvor det melder seg flere legitimerede mottakere skal transportøren unnlate å utlevere varen og oppbevare den til konflikten er løst, jf. sjøl. § 303. Selve konflikten løses av sjøl. § 306. Det følger av § 306 første ledd første punktum at *”Overdrar den som fremtrer som rett innehaver, jf. § 302 første ledd, forskjellige eksemplarer av et ordre- eller ihendehaverkonnossement til flere personer, har den som først mottar et eksemplar i god tro, rett til godset”*. Hvor rembursbanken har fått overlevert konnossementet fra selger og således har en rettsvernet panterett i konnossementet, vil dermed ikke en senere tilkommet omsetningsserverver kunne ekstingvere rembursbankens panterett.

Sjøl. § 306 første ledd annet punktum fører imidlertid også til at rembursbanken ikke vil kunne utøve ekstinksjon overfor en tredjeperson som har fått overdratt et eksemplar av konnossementet før gjennomføringen av rembursen. En slik forutgående overlevering til en tredjeperson vil derfor utgjøre en trussel for rembursbankens panterett. Det vil ikke alltid være like lett for rembursbanken å være klar over denne trusselen og den vil således kunne være av stor praktisk betydning.

b. Rekta-konnossementer

Heller ikke når det gjelder dobbeltsuksjonskonflikter foreligger det noen særskilte ekstinksjonsregler for rekta-konnossementer. I konflikter som omhandler rettigheter i rekta-konnossementer må man derfor igjen holde seg til utgangspunktet.²¹⁹ Konsekvensen av dette er at omsetningsserververen ikke vil utgjøre noen trussel ovenfor rembursbankens panterett. Hvor det foreligger flere eksemplarer av rekta-konnossementet utstedt til forskjellige personer, vil det imidlertid kunne være vanskelig å avgjøre hvem som først fikk etablert en rett i konnossementet. Her vil notifikasjonskravet være av betydning.²²⁰

²¹⁹ Se punkt 4.2.1

²²⁰ Se punkt 3.3.3.2

4.2.4 Retten etter transportdokumentet

At rembursbanken ikke får panteretten sin ekstingvert og således sitter med en beskyttet rett til transportdokumentet (her konnossement eller rekta-konnossement), behøver ikke det bety at rembursbanken vil få utlevert varen dokumentet gjelder. Bakgrunnen for dette er pantel. § 1-2 fjerde ledd. Det følger av bestemmelsen ”*At en panterett får rettsvern etter denne lov, er ikke til hinder for rettsvinning etter lov 2. Juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre, med mindre annet er uttrykkelig bestemt i lov*”. Godtroloven gir regler for ekstinksjon av løsøregenstander, jf. godtrol. § 1. Hovedvilkåret for ekstinksjon er at omsetningsserververen får varen overlevert varen til seg på bakgrunn av en frivillig disposisjon.²²¹ Betydningen av pantel. § 1-2 fjerde ledd er altså at en eksklusiv kontroll over varen under transportdokumentet vil måtte likestilles med kontroll over transportdokumentet.²²²

For at omsetningsserververen skal kunne ekstingvere retten til varen under transportdokumentet stilles det for det første som et vilkår at omsetningsserververen har fått overlevert varen i god tro, jf. godtrol. § 1. Vilkår om god tro må på samme måte som i sjøloven tolkes som aktsom god tro, dvs. at omsetningsserververen verken visste eller burde vite om rembursbankens panterett i transportdokumentet.²²³

Videre er det et vilkår for ekstinksjon at avhenderen var legitimert som rette eier. Mens det er konnossementet som utgjør legitimasjonsgrunnlaget i sjøloven, medfører godtroloven at også besittelse av varen vil være å anse som et legitimasjonsgrunnlag, jf. godtrol. § 2. Det følger av forarbeidene til godtroloven²²⁴ at det som utgangspunkt kreves at avhenderen har tingen fysisk i hende og at han utad har en ytre rådighet over den. Dette vil være tilfellet for transportøren av varen. En person kan imidlertid anses legitimert til å råde over tingen også der han ikke har slik fysisk besittelse. Forarbeidene til godtroloven peker for det første på situasjoner der tingen befinner seg under avhenderens faktisk herredømme, for eksempel hvor varen befinner seg på forretningens lager. Skulle lagerlokalet være leid blir det imidlertid satt

²²¹ Falkanger (2013) side 667-668

²²² NOU 2012: 10 side 41

²²³ Falkanger (2013) side 698 og 668; se punkt 4.2.3.1.a

²²⁴ Ot.prp. nr 56 (1976-1977) side 36

som et vilkår at avhender sitter med nøkkelen. For det annet pekes det i forarbeidene til godtroloven på situasjonen der en tredjemann sitter med tingen på avhenderens vegne, såkalt middelbar besittelse. Det vil da være et krav at besitteren står under avhenderens ordre med hensyn til utlevering. Dersom en tredjemann besitter tingen fordi den er levert til han for reparasjon, følger det av forarbeidene at avhender kun anses som legitimert dersom han sitter med en kvittering som er nødvendig for å få utlevert tingen. For vår situasjon vil middelbar besittelse kunne være aktuelt der transportøren har overlatt transporten til undertransportører.²²⁵

Vi ser altså at selv om rembursbanken har en rettsvernet panterett i konnossementet, kan en godtroende omsetningsserverver ekstingvere rembursbankens rett til varen under konnossementet ved å få den utlevert.

4.2.5 Gjennomføring av Rotterdam-konvensjonen i sjøloven

Den 1. september 2009 ble det opprettet en sjølovkomité for å vurdere Norges ratifikasjon og gjennomføring av Rotterdam-konvensjonen.²²⁶ Resultatet av komiteens arbeid var *NOU 2012:10 Gjennomføring av Rotterdamreglene i sjøloven*. I sitt arbeid foreslår blant annet komiteen å endre på de ovenfor gjennomgåtte ekstinksjonsreglene for konnossementer.

I forhold til hjemmelsmannskonfliktene er dagens regel i sjøl. § 306 annet ledd at en godtroende erverver av konnossementet vil ekstingvere egentlige eiers eiendomsrett eller rettigheter i konnossementet. Komiteen mener imidlertid at konnossementet ikke lenger bør tillegges en slik verdipapirvirkning, men kun være å regne som et innløsningspapir.²²⁷ En konsekvens av dette er at pantsettelse og rettsvern må skje med hjemmel i pantel. § 4-2.

Når det gjelder dobbeltsuksesjonskonfliktene tar komiteen tak i det nåværende systemet der sjølovens og godtrolovens regler står side om side. Komiteen mener at dette samspillet har

²²⁵ Se punkt 1.2

²²⁶ Se punkt 2.3.4

²²⁷ NOU 2012: 10 side 39 og 43

gjort legitimasjonsreglene kompliserte og vanskelige å praktisere, og at det beste derfor vil være ikke å ha ekstinksjonsregler i sjøloven.²²⁸

Dagens regel i sjøl. § 306 første ledd fastsetter at det er tidspunktet for mottak av konnossementet som er avgjørende legitimasjonshaverne imellom. Regelen har vært kritisert fordi den kan medføre at rene tilfeldigheter blir avgjørende, for eksempel hvem som bor nærmest den stasjonen hvorfra posten distribueres.²²⁹ Dersom man fjerner ekstinksjonsreglene i sjøloven blir utgangspunktet ved dobbeltsalg at den som først avtalte kjøp av varen vinner rett. Erverv av konnossementet vil således ikke noen verdipapirrettslig betydning, men kun vise hvilket skip avtalen skal oppfylles med og eventuelle andre opplysninger om transporten.²³⁰ Fra dette utgangspunktet må det imidlertid gjøres unntak for ekstinksjon etter godtrolovens regler.

En tredjeperson vil kunne ekstingvere etter godtroloven der han har fått eksklusiv kontroll over varen i god tro.²³¹ Slik eksklusiv kontroll over varen vil tredjepersonen for det første ha i de tilfeller hvor han har fått varen utlevert og således besitter den fysisk. For det andre vil besittelse av konnossementet gi eksklusiv kontroll. Komiteen legger opp til at dette ikke vil være tilfellet hvor omsetningsserververen bare besitter ett av flere originale eksemplarer av konnossementet, men kun når omsetningsserververen er i besittelse av alle eksemplarene.²³²

Hvor en omsetningsserverver ekstingverer etter godtroloven på bakgrunn av å være i besittelse av et fullt sett av transportdokumentet, vil imidlertid retten til varen kunne bli ekstingvert av en annen tredjeperson på grunnlag av fysisk besittelse av varen eller besittelse av et annet fullstendig dokumentsett.²³³ Det kan altså tenkes at det er flere berettigede til å ekstingvere etter godtroloven. I slike tilfeller mener komiteen at *det avgjørende må være hvem som sist*

²²⁸ Ibid. side 41

²²⁹ Ibid. side 40; Jantzen (1952) side 502

²³⁰ NOU 2012: 10 side 41

²³¹ Ibid. side 41

²³² Ibid. side 41

²³³ Ibid. side 41

*oppfylte vilkårene for ekstinksjon.*²³⁴ I praksis vil komiteens løsning medføre at pantel. § 1-2 fjerde ledd opprettholdes, altså at rettsvern ikke hindrer godtroekstinksjon.

4.3 Trusler mot rembursbankens panterett – transportøren

Rembursbanken vil legge stor vekt på panteretten som sikkerhetsrett. Som vi så i punkt 4.2.4 er det imidlertid uklart hvor stor reell betydning panteretten har. Ovenfor var det snakk om godtroekstinksjon utført av en omsetningsserverver. Også transportøren kan imidlertid utgjøre en trussel for rembursbankens rett etter dokumentet. Trusselen vil for det første kunne dreie seg om innholdet av utleveringskravet, nærmere bestemt at varen ikke er av den kvalitet eller mengde som fremgår av transportdokumentet. En uoverensstemmelse mellom transportdokumentets beskrivelse av varen og varens tilstand ved utlevering vil kunne være en følge av transportskader eller uriktige opplysninger i konnossementet. Transportørens ansvar er i slike tilfeller nærmere regulert i sjøl. kap. 13. På grunn av omfangsmessige hensyn vil jeg ikke behandle reglene nærmere her. For det andre kan trusselen gå ut på at rembursbanken ikke får utlevert varen transportdokumentet gjelder. Dette vil kunne være tilfelle hvor transportøren har foretatt en såkalt feilutlevering. Jeg vil i her se nærmere på transportørens erstatningsansvar i et slikt tilfelle.

En transportør vil alltid være forpliktet til å utlevere varen til rette mottaker.²³⁵ At transportøren har foretatt en feilutlevering vil si at varen er blitt utlevert til en annen enn rette mottaker. For at man skal kunne snakke om feilutlevering for rembursbanken sin del, må derfor banken være å anse som rette mottaker av den aktuelle varen. Etter konnossementets tekst er det ihendehaveren av konnossementet som er berettiget til å få varen utlevert, jf. sjøl. §§ 292, 302 og 304. En rembursbank med en rettsvernet panterett i konnossementet vil ha konnossementet i hende og er således å anse som rette mottaker.

Foretar transportøren en feilutlevering blir spørsmålet bli om transportøren er erstatningsansvarlig for rembursbankens økonomiske tap.²³⁶ Sjøl. § 275 omhandler transportørens ansvar ved skade og tap av varer som er i transportørens varetekt.

²³⁴ Ibid. side 41

²³⁵ Falkanger (1999) side 41

²³⁶ Ibid. side 41-42

Feilutlevering faller utenfor denne regelen og således vil heller ikke de påfølgende unntak og begrensninger av ansvaret være av betydning.²³⁷

Derimot kan det tenkes at transportøren er ansvarlig på bakgrunn av et kontraktsbruddsansvar. Den aktuelle kontrakten her er transportavtalen. Transportavtalen inngås i de fleste tilfeller mellom selger og transportør. Det følger imidlertid av sjøl. § 292 tredje ledd at *”Konnossementet bestemmer vilkårene for transporten og utleveringen av godset i forholdet mellom transportøren og en annen innehaver av konnossementet enn senderen”*. En rembursbank som har konnossementet i hende vil altså være å anse som part i transportavtalen. Idet transportøren utleverer varen mot konnossementet vil rembursbanken bli ansvarlig for frakt og andre krav som fremgår av konnossementet, jf. sjøl. § 269. Når transportøren ikke utleverer varen mot konnossementet fordi han har begått en feilutlevering, vil transportøren måtte anses for å ha brutt transportavtalen og således være ansvarlig for rembursbankens utleveringskrav etter konnossementets tekst.

For at transportøren skal bli erstatningsansvarlig overfor rembursbanken på bakgrunn av kontraktsbruddet, må det foreligge et ansvarsgrunnlag. Ansvarsgrunnlaget kan være avtalt mellom partene og vil i så fall fremgå av konnossementet. Det kan imidlertid ikke avtales noe som strider mot bestemmelsene i sjølovens kapittel 13, jf. sjøl. § 254. Dermed vil transportøren ikke kunne påberope seg kontraktsmessige ansvarsfritak og ansvarsbegrensninger som er i strid med sjølovens regulering.²³⁸ Dersom ingenting er avtalt vil det foreligge et vanlig kontraktsbruddsansvar, dvs. et uaktsomhetsansvar. Dette vil i de fleste tilfeller felle transportøren. Dersom transportøren utleverer varen til en som ikke presenterer konnossementet og transportøren vet at personen ikke er rette mottaker, har transportøren handlet forsettlig. Transportøren må videre også sies å handle forsettlig i de situasjoner hvor han utleverer varen til en mottaker som ikke fremviser konnossementet, men som transportøren tror er rette mottaker.²³⁹ Også her bryter transportøren sin plikt til kun å utlevere varen til den som fremviser konnossementet, jf. sjøl. § 292. I forhold til veitransport fremgår det av juridisk teori at de situasjoner hvor transportøren eventuelt kan unnslippe erstatningsansvar vil være hvor det nærmest foreligger bedragerske forhold på

²³⁷ Ibid. side 42

²³⁸ Falkanger/Bull (2010) side 315

²³⁹ Ibid. side 315

mottakersiden.²⁴⁰ Dette vil også måtte gjelde for sjøtransport. Som eksempel kan vi tenke oss at transportøren uvitende utleverer mot et falskt konnossement.

Transportørens ansvar er ubegrenset og foreldes etter ett år, jf. sjøl. § 501 nr. 8. At ansvaret er ubegrenset gjør at transportøren før han foretar en utlevering uten presentasjon av konnossementet ofte vil betinge seg en garantierklæring om at mottaker skal holde han skadesløs dersom en senere konnossementsinnehaver skulle dukke opp.²⁴¹ Komiteen bak NOU 2012: 10 Gjennomføring av Rotterdamreglene i sjøloven vil endre på denne praksisen.²⁴² Dette gjøres blant annet ved at det i utkastets § 282 oppstilles ansvarsgrenser i form av beløpsgrenser for tap og skade på gods. I motsetning til i dag vil disse ansvarsbegrensningene også gjelde for feilutlevering.²⁴³

²⁴⁰ Bull (2000) side 60

²⁴¹ Bull/Falkanger side 315-316

²⁴² NOU 2012: 10 side 101

²⁴³ Ibid. side 73

5 REMBURSBANKENS TILBAKEHOLDSRETT

Tilbakeholdsrett er tett sammenknyttet med panteretten og da særlig håndpant. Med tilbakeholdsrett menes den retten besitteren av en gjenstand har til å nekte overlevering av gjenstanden til eier med mindre det tilgodehavende han har hos eier blir betalt.²⁴⁴ Motsatsen til dette er detensjonsrett, dvs. en rett for eieren til å holde tilbake sin egen gjenstand.²⁴⁵ I det følgende skal vi se nærmere på situasjonen der rembursbanken ønsker å holde tilbake transportdokumentet fordi kjøperen ikke kan eller vil betale bankens krav.

Tilbakeholdsrett har tre viktige funksjoner. For det første legger den et faktisk betalingspress på skyldneren, eventuelt skyldnerens kreditorer etter en konkurs.²⁴⁶ Betalingspresset vil naturligvis farges av hvor sterkt skyldneren ønsker/trenger gjenstanden. For det andre fungerer tilbakeholdsretten som en realsikkerhetsrett.²⁴⁷ Med dette menes at den gir kreditor en gjenstand å søke dekning i dersom skyldneren ikke betaler, og har slik klare likhetsrett med håndpanteretten. For det tredje forflyttes søksmålsbyrden over på kjøpers side.²⁴⁸ Normalt sett er det kreditor som må gå til søksmål for å få dom for kravet sitt (tvangsgrunnlag). Søksmål koster tid og penger. Derfor kan det være at skyldneren i stedet for tar den ”lette” veien og betaler kreditor. Dette gjelder særlig dersom kravet til skyldneren er usikkert, skyldneren har et særlig behov for gjenstanden eller gjenstandens verdi er liten sammenlignet med hva et søksmål vil koste.

I motsetning til avtalepant kan tilbakeholdsrett både være avtalefestet og følge av særlige lovregler.²⁴⁹ For krav som knytter seg til en løsøre-gjenstand må dessuten lovbestemte rettigheter oppfattes som kasuistiske utslag av en ulovfestet sedvanerettsregel om tilbakeholdsrett.²⁵⁰ Vilkåret er at det må foreligge en naturlig sammenheng mellom fordringen og etableringen av besittelsen.²⁵¹ For rembursbankens vedkommende vil den gjennomgående

²⁴⁴ Brækhus (2005) side 42

²⁴⁵ Ibid. side 42-43

²⁴⁶ Skoghøy (2008) side 315

²⁴⁷ Ibid. side 315

²⁴⁸ Ibid. side 316

²⁴⁹ Brækhus (2005) side 567; sml. sjøl. § 270, luftl. § 10-13 og veifrl. § 20 (3)

²⁵⁰ Brækhus (2005) side 568

²⁵¹ Ibid. side 568

ha avtalehjemlet tilbakeholdsrett i transportdokumentene i rembursavtalen. Dette fordi det normalt sett avtales mellom kjøper og rembursbanken at rembursbanken skal sitte med transportdokumentene til kjøperen innfrir rembursbankens fordring. Har rembursbanken i disse tilfellene også en panterett i transportdokumentet, vil imidlertid ikke tilbakeholdsretten tilføre noe. De transportdokumentene som tilbakeholdsrett er mest aktuelt for er derfor de dokumentene det ikke kan avtales pant i, dvs. fraktbrev.

Det som først og fremst skiller tilbakeholdsretten og håndpanteretten er realisasjonsadgangen.²⁵² Vi har ovenfor sett at rembursbanken både kan overdra panteretten og begjære tvangsdekning i pantet ved eventuelt mislighold fra kjøpers side. Den som utøver tilbakeholdsrett kan derimot i utgangspunktet kun sitte med gjenstanden og vente på at kjøper skal føle seg presset til å betale.²⁵³ En slik pressituasjon kan imidlertid også skapes ved å utøve tilbakeholdsrett i gjenstander som ikke har noen økonomisk verdi og således dekker tilbakeholdsretten et felt hvor panteretten kommer til kort.²⁵⁴ Som nevnt ovenfor vil tilbakeholdsrett kunne være aktuelt for rembursbanken i forhold til fraktbrev. Da kjøper imidlertid ikke trenger fraktbrevet for å få utlevert varen av transportøren vil en tilbakeholdelse av dokumentet ikke skape noen pressituasjon.²⁵⁵

Tilbakeholdsretten kan opphøre ved at rembursbanken skaffer seg utlegg i den tilbakeholdte gjenstanden. Som vi så ovenfor er utlegg aktuelt for rembursbanken hvor transportdokumentet er et fraktbrev.²⁵⁶ Som utleggstaker får rembursbanken en selvstendig rett til å kreve tvangssalg. På bakgrunn av dette blir det et spørsmål om rembursbanken kan få utlegg på samme prioritet som tilbakeholdsretten.²⁵⁷ Den praktiske betydningen av dette henger sammen med regelen i tvangsl. § 8-16, jf. tvangsl. § 10-6. Det følger av tvangsl. § 8-16 at tvangssalg bare kan gjennomføres dersom prisen som oppnås dekker alle heftelser med bedre prioritet enn saksøkers krav. Får utlegget ikke samme prioritet som tilbakeholdsretten, vil utlegget fort havne bak andre heftelser. Er gjenstanden overbeheftet vil rembursbanken

²⁵² Ibid. side 609

²⁵³ Skoghøy (2008) side 315

²⁵⁴ Brækhus (2005) side 43

²⁵⁵ Se punkt 3.2.3.3

²⁵⁶ Se punkt 3.5.4

²⁵⁷ Brækhus (2005) side 612

dermed ikke kunne kreve tvangssalg. Får utlegget derimot tilbakeholdsrettens prioritet kan rembursbanken selge selv om salgssummen ikke vil gi dekning til heftelser som har prioritet foran utlegget isolert sett, men etter tilbakeholdsretten.

I Rt. 1923 s. 113 ble problemstillingen løst til utleggstakers fordel. Her var situasjonen at et verksted hadde begjært tvangsauksjon over et skip ("Kubben") i egenskap av å være utleggstaker. Spørsmålet for Høyesterett var om utleggstakerens krav kunne dekkes av auksjonssummen i egenskap av retinent og således gå foran maskinisten som hadde sjøpant for sitt hyrekrav med prioritet etter tilbakeholdsretten, men foran utlegget. Førstvoterende uttalte at utlegget måtte gå foran panteretten, altså rykke inn på prioriteten til tilbakeholdsretten, og således sette verkstedet i stand til å realisere sikkerheten. Løsningen ble lovhjemlet i den gamle tvangsfullbyrdelsesloven (av 1915) i forbindelse med panterettsreformen i 1980.²⁵⁸ Tilsvarende bestemmelse finnes derimot ikke i tvangsfullbyrdelsesloven av 1992. Dette betyr imidlertid ikke at man har villet fravike standpunktet i den nevnte dommen. Høyesteretts løsning er gitt støtte både i teori og rettspraksis.²⁵⁹ Løsningen gjør at grensen mellom tilbakeholdsrett og panterett blir ytterligere utvisket.

²⁵⁸ Ibid. side 613

²⁵⁹ LG 2000 242 (Gulating); Brækhus (2005) side 613

6 KONKLUSJON OG AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Jeg har i oppgaven søkt å belyse problemstillingen: *Pant i transportdokumenter i remburs*. Problemstillingen er vid og lar seg derfor antagelig best besvare ved en oppsummering av oppgavens viktigste punkter, før jeg til slutt kommer med en enkel konklusjon.

Rembursbankens ønske om en panterett er begrunnet i et ønske om sikkerhet for bankens fordring på kjøper. Pant er et godt alternativ grunnet den særretten rembursbanken får ved kjøpers eventuelle konkurs. Under punkt 3 ble det imidlertid påpekt at det på bakgrunn av det panterettslige legalitetsprinsipp kun vil være aktuelt med pant i konnossementer og rekta-konnossementer. Ved pant i disse transportdokumentene vil ikke innfrielse av rettsvernkravet skape store problemer for rembursbanken, da rembursbankens kun er betalingspliktig ovenfor selger mot innløsning av dokumentene.

Under punkt 4 så vi på ulike trusler mot rembursbankens panterett. Godtroende omsetningsserververe vil utgjøre en betydelig fare for rembursbankens panterett da de kan godtroekstingvere varen under transportdokumentet uavhengig av rembursbankens rett til transportdokumentet. Transportøren kan utgjøre en trussel ved å foreta en feilutlevering av varen, men her vil transportøren i de aller fleste tilfeller være erstatningsansvarlig overfor rembursbanken.

Til slutt, under punkt 5, ble panteretten holdt opp mot rembursbankens tilbakeholdsrett. Her så vi at tilbakeholdsrett er aktuelt ettersom rembursbanken normalt stiller som en betingelse i rembursavtalen at kjøper ikke vil få transportdokumentet før han innfrir bankens fordring. Tilbakeholdsretten får imidlertid ingen sentral plass da den vil tilføre noe utover panteretten og ikke kan overdras mot penger.

Basert på det ovenstående blir konklusjonen på oppgavens problemstilling at det vil være et godt alternativ for rembursbanken å sikre sin fordring på kjøper ved å ta pant i transportdokumentet. Rembursbanken vil imidlertid være utsatt for godtroekstinksjon av varen og dette er trussel som er høyst tilstedeværende ved pant i transportdokumenter.

Avslutningsvis skal det knyttes noen bemerkninger til oppgavetemaets aktualitet. Det er i dag en tendens til at postvesenet blir tregere, mens tiden brukt på transport blir kortere.²⁶⁰ Dette gjør at det blir stadig vanligere at varen ankommer bestemmelsesstedet før kjøperen har mottatt transportdokumentet. Situasjonen er problematisk ettersom ikke alle varer tåler å bli liggende, i tillegg til at det kan skape en opphopning på lastehavnen. Konsekvensen er at fraktbrev stadig blir mer aktuelt. Som vi har sett i oppgaven kan imidlertid ikke en rembursbank få panterett i fraktbrev. Oppgavens problemstilling og spørsmålene oppgaven reiser vil derfor kunne få mindre aktualitet i årene som kommer. Det antas imidlertid at metoden som går ut på at rembursbanken selv står som mottaker på fraktbrevet vil kunne øke i omfang. For rembursbanken vil dette utgjøre et godt alternativ til pant.

²⁶⁰ Grönfors (1982) side 10.

7 LITTERATURLISTE

7.1 Norske lover

1939	<i>Lov om gjeldsbrev</i> (gjeldsbrevloven) av 17. februar 1939 nr. 1
1974	<i>Lov om vegfraktavtaler</i> (vegfraktloven) av 20. desember 1974 nr. 68
1978	<i>Lov om godtroerverv av løsøre</i> (godtroervervloven) av 2. juni 1978 nr. 37
1980	<i>Lov om pant</i> (panteloven) av 8. februar 1980 nr. 2
1984	<i>Lov om gjeldsforhandling og konkurs</i> (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58
1984	<i>Lov om fordringshavernes dekningsrett</i> (dekningsloven) av 8. juni 1984 nr. 59
1992	<i>Lov om tvangsfullbyrdelse</i> (tvangsfullbyrdelsesloven) av 26. juni 1992 nr. 86
1993	<i>Lov om luftfart</i> (luftfartsloven) av 11. juni 1993 nr. 101
1994	<i>Lov om sjøfarten</i> (sjøloven) av 24. juni 1994 nr. 39
2004	<i>Lov om overenskomst om internasjonal jernbanetrafikk</i> (COTIF-loven) av 10. desember 2004 nr. 82
2007	<i>Lov om regulerte markeder</i> (børsloven) av 29. juni 2007 nr. 74

2007

*Lov om verdipapirhandel (verdipapirhandelloven) av 29.
juni 2007 nr. 75*

7.2 Rettspraksis

7.2.1 Norsk Retstidende

Rt 1923 113

Rt 1976 1414

Rt. 1985 282

Rt 1992 492

Rt 2000 1043

7.2.2 Underrettsavgjørelser

LG 2000 242 (Gulating)

7.3 Forarbeider

NUT 1935: 1

Utkast til lov om gjeldsbrev. Oslo, 1935.

Ot.prp.nr 56 (1976-1977)

Godtroerverv av løsøre.

Innst.O. nr 19 (1979-1980)

Innstilling fra justiskomiteen om pantelov.

Ot.prp.nr 108 (2000-2001)

NOU 2012: 10

Gjennomføring av Rotterdamreglene i sjøloven.

7.4 Internasjonale konvensjoner

CMR-konvensjonen	<i>Konvensjon om fraktavtaler ved internasjonal godsbefordring på veg</i> , Genève 19. mai 1956
Haag Visby-konvensjonen	<i>Protokoll om endring av den internasjonale konvensjon om innføring av visse ensartede regler om konnossementer</i> , Brussel 23. februar 1968
Hamburg-konvensjonen	<i>United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea</i> , Hamburg 31. mars 1978
COTIF-konvensjonen	<i>Overenskomst om de internasjonale jernbanetransporter</i> , Bern 9. mai 1980
Multimodal-konvensjonen	<i>United Nations Convention on International Multimodal Transport of Goods</i> , Genève 24. mai 1980
Montreal-konvensjonen	<i>Overenskomst om innføring visse ensartede regler for internasjonal luftbefordring</i> , Montreal 28. mai 1999
Rotterdam-konvensjonen	<i>United Nations Convention on Contracts for the International Carriage of Goods Wholly or Partly by Sea</i> , Rotterdam 23. september 2009

7.5 Internasjonale regelverk

UCP 600	International Chamber of Commerce ICC. <i>Uniform Customs and Practice for Documentary Credits</i> . Paris, 2006
---------	--

7.6 Litteratur

Andenæs (1999)	Andenæs, Mads Henry. <i>Konkurs</i> . 3. utgave. Oslo, 2009.
----------------	--

Bergsåker (2001)	Bergsåker, Trygve. <i>Lærebok i pengekravsrett</i> . 2. utgave. Oslo, 2001.
Brækhus (2005)	Brækhus, Sjur. <i>Omsetning og kreditt</i> 2. 3. utgave ved Borgar Høgetveit Berg. Oslo, 2005.
Bull (2000)	Bull, Hans Jacob. <i>Innføring i veifrakterett</i> . 2. Utgave. Oslo, 2000.
CISG-AC Opinion no 11	CISG Advisory Council. <i>Issues raised by Documents under the CISG Focusing on the Buyer's Payment Duty</i> . New Zealand, 2012. http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op11.html . [Sisert 23. april 2013].
Ekelund (1997)	Ekelund, Per. <i>Transport aftaler – en introduktion til den almindelige transportjura</i> . 2. utgave. København, 1997.
Falkanger (1999)	Falkanger, Thor. <i>Oversikt over ansvarsreglene for de forskjellige transportavtaler</i> . I: Marlus. Nr. 248 (1999) s. 25- 50.
Falkanger/Flock/Waaler (2008)	Falkanger, Thor, Hans Flock og Thorleif Waaler. <i>Tvangsfullbyrdelsesloven – Kommentartutgave Bind I</i> . 4. utgave. Oslo, 2008.
Falkanger/Flock/Waaler (2008)	Falkanger, Thor, Hans Flock og Thorleif Waaler. <i>Tvangsfullbyrdelsesloven - Kommentartutgave Bind II</i> . 4. utgave. Oslo, 2008.
Falkanger (2008)	Falkanger, Thor. <i>Introduksjon til panteretten – stiftelse, virkninger og tvangsfullbyrdelse</i> . 3. utgave. Oslo, 2008.

Falkanger/Bull (2010)	Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull. <i>Sjørett</i> , 7. utgave. Oslo, 2010.
Falkanger (2013)	Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger. <i>Tingsrett</i> . 7. utgave. Oslo, 2013.
FNH (2007)	Finansnæringens Hovedorganisasjon. <i>Fellesregler for Remburser</i> . Oslo, 2007.
Gisle (2007)	Jon Gisle ... [et al.]. <i>Jusleksikon</i> . 3. utgave. Oslo, 2007.
Gorton (1980)	Gorton, Lars. <i>Rembursrätt</i> . Stockholm, 1980.
Grönfors (1982)	Grönfors, Kurt. <i>Cargo Key Receipt and Transport Document Replacement</i> . Göteborg, 1982.
Hagstrøm (2011)	Hagstrøm, Viggo. <i>Obligasjonsrett</i> . 2. utgave. Oslo, 2011.
Jantzen (1952)	Jantzen, Johannes. <i>Håndbok i godsbefordring til sjøs</i> . 2. utgave. Oslo, 1952.
Lilleholt (1988)	Lilleholt, Kåre. <i>Pant i innløysingspapir – rasjonell rettsvernsregel?</i> Lov, dom og bok: festskrift til Sjur Brækhus s. 325.
Lilleholt (1999)	Lilleholt, Kåre. <i>Godtruerverv og kreditorvern</i> . 3. utgave. Oslo, 1999.
Røsæg (1985)	Røsæg, Erik. <i>Korte råoljetransporter i Nordsjøen</i> . Oslo, 1985.
Røsæg (1999)	Røsæg, Erik. <i>Avtaleslutningen og dokumentasjonen</i> . I: MarIus. Nr. 248 (1999) s. 1-24.

- Selvig (1975) Selvig, Erling. *Fra kjøpsrettens og transportrettens grenseland*. Oslo, 1975.
- Selvig (2008) Selvig, Erling. *Kommentar til gjeldsbrevloven*. I: Norsk lovkommentar nettversjon. Note 38. [Sitert 12. april 2013].
- Skoghøy (2003) Skoghøy, Jens Edvin A. *Panteloven - Kommentarer til lov av 8. Februar 1980 nr. 2 om pant og en artikkel om tilbakeholdsrett*. 2. utgave. Oslo, 2003.
- Skoghøy (2008) Skoghøy, Jens Edvin A. *Panterett*. 2. utgave. Oslo, 2008.
- Villars-Dahl (2005) Villars-Dahl, Leif G. *Gjeldsbrevloven og deponeringsloven – kommentarutgave*. 7. utgave. Oslo, 2005.